

Universitatea Titu Maiorescu

GRAD DE ÎNCREDERE RIDICAT

ȘCOALA DOCTORALĂ DE DREPT

TEZĂ DE DOCTORAT

**MODALITĂȚI DE ATRAGERE A
RĂSPUNDERII ÎN PROCEDURA INSOLVENȚEI.**

-REZUMAT-

Coordonator științific

Prof. univ. dr. SMARANDA ANGHENI

Doctorand:

ȚÂRU PETRE-ANDREI

București

202

CUPRINS

I. Justificarea și actualitatea cercetării științifice.....	4
II. Obiectivele lucrării.....	5
III. Structura lucrării.....	6
IV. Metode de cercetare științifică	25
V. Concluziile lucrării	27
Bibliografie	36

I. Justificarea și actualitatea cercetării științifice

Cercetarea științifică, pe care o întreprindem, cu titlul *“Modalități de atragere a răspunderii în procedura insolvenței. Aspecte teoretice și practice”*, presupune o analiză profundă și justifică o preocupare mai veche, care a prins contur în prezenta teză și încearcă pe cât posibil să explice un fenomen, care afectează din ce în ce mai mult viața societară și persoanele fizice implicate sub o formă sau alta, într-o societate de orice tip.

Răspunderea în materia insolvenței, prezintă un interes economic și social deosebit, întrucât implicațiile și valențele acestei forme de răspundere se răsfrâng, atât asupra societăților cât și asupra persoanelor fizice, care au diverse calități în cadrul acestora. Semnificațiile acestei răspunderi și amplitudinea ei obligă persoanele, care pot fi trase la răspundere, să aibă un comportament juridic adecvat și care să nu poată produce anumite repercusiuni de neînălțurat, de natură patrimonială sau care să afecteze libertatea individuală.

Conceptul de răspundere specioasă, în materia insolvenței, se circumscrie răspunderii civile patrimoniale, fiind un dezmembrământ al acesteia, cu particularități și specific comercial, tipic procedurii speciale concursuale a insolvenței.

Modalitatea de abordare și prezentare, a cercetării științifice, argumentele teoretico-practice și analiza instituțiilor, care stau la baza răspunderii, în procedura insolvenței, fac ca termenii folosiți și elementele de drept comparat, analizate și prezentate în lucrare să contribuie la o aprofundare a instituției răspunderii dar, în special, a modalităților în care persoanele implicate într-o societate pot răspunde pentru acțiunile sau omisiunile lor.

În același timp, soluțiile și nuanțările abordate permit cunoașterea substanțială a materiei, prin raportare la elemente doctrinare dar și prin propuneri de îmbunătățire a cadrului normativ, care pot favoriza și determina o armonie, între elementele practice, care variază în societatea actuală și abundă în situații practic inedite și care trebuie să determine abordări legislative inovatoare.

Cercetarea științifică elaborată, cuprinsă în lucrarea de față, pornește de la premisa existenței unei necesități practice, de a corela justetea și acuratețea textelor legale, cu practica instanțelor de judecată.

Din analiza efectuată, am constatat că, în doctrina de specialitate, nu există o lucrare de același fel, ceea ce determină, pe de o parte, actualitatea cercetării științifice iar, pe de altă parte, imprimă lucrării științifice, un caracter aparte menit a clarifica și analiza aspecte ale modalității atragerii răspunderii, în procedura insolvenței, prin prisma textelor de lege existente dar și în virtutea unor viitoare texte de lege, care pot permite o mai bună aplicare concretă a răspunderii.

Lucrarea științifică are inserate articole, care au apărut în conferințe de cercetare științifică, pe parcursul mai multor ani.

Deși, în ultimii ani, numărul de insolvențe era în descreștere, anul 2023 a debutat cu un reviriment în acest sens iar ultimele statistici arată un număr tot mai mare de insolvențe, cu un impact social semnificativ asupra mediului de afaceri precum și a stabilității societății în general,¹ crizele de natură economică, bancară, din asigurări, criza sistemului politic precum și războiul din Ucraina afectând și influențând, din plin, viața socială.

II. Obiectivele lucrării

Printre *obiectivele principale* ale tezei, regăsim: fundamentarea științifică, a procedurii instituției răspunderii în materia insolvenței, din perspectivă legislativă, doctrinară și jurisprudențială; fundamentarea științifică, a elementelor componente ale modalităților de răspundere; delimitările referitoare la conceptele de răspundere și responsabilitate; formele și regimul juridic aplicabil răspunderii pentru insolvență; analiza aspectelor de natură teoretică, prin prisma soluțiilor de natură jurisprudențială, prin prisma analizei profunde și corelării cu practica instanțelor naționale, delimitările cu privire la răspunderea inter grup, analiza formelor de răspundere delictuală și contractuală, instituția specioasă a atragerii răspunderii prin intermediul instrumentelor utile puse la dispoziție de legiuitor (art.169 din Legea nr.85/2014) ca modalitatea principală de determinare a persoanelor culpabile de apariția stării de insolvență/faliment, anularea actelor frauduloase prin intermediul instrumentelor juridice puse la dispoziție de legiuitor, aspecte ale răspunderii penale și implicațiile acestora asupra procedurii insolvenței.

Într-o formulă sintetică, prezenta teza de doctorat are ca obiectiv, demonstrarea necesității și aplicabilității instituției juridice, a modalităților de răspundere în materia

¹ A se vedea, în acest sens, insolvențele din domeniul asigurărilor, respectiv City Insurance și, mai recent, Euroins.

insolvenței, caracteristicile acestor forme de răspundere precum și elementele definitorii ale formei specioase de răspundere civilă, în materia insolvenței.

Cercetarea științifică este concentrată pe legislația în domeniu și practica instanțelor naționale însă există aspecte teoretice și practice definitorii, de drept comparat, care se combină într-un tot unitar și fluent, prin elementele de comparație cu alte legislații și cazuri de jurisprudență relevante.

Părțile din lucrare, rezervate dreptului comparat inserat în mod armonios în cuprinsul tezei, se axează asupra analizei soluțiilor din dreptul românesc și pun un accent deosebit, pe jurisprudența, în special de sorginte anglo-saxonă dar și din alte jurisdicții.

Experiența mea profesională, atât ca avocat în domeniul insolvenței cât și ca practician în insolvență, m-a determinat să aleg această temă, să o dezvolt și să o abordez într-o manieră, care să ofere răspunsuri practice detaliate, privind aspecte legate de ***modalitățile concrete și reale care se aplică pentru atragerea răspunderii în materia insolvenței.***

De asemenea, lucrarea valorifică, pe deplin, experiențele practice, cu care m-am confruntat, probleme extrem de controversate în doctrină, unele dintre ele fără soluții practice iar altele extrem de diferite și cu conotații și implicații profunde.

III. Structura lucrării

Lucrarea este structurată în patru capitole, fiecare capitol cuprinzând secțiuni și concluzii.

Capitolul I se referă la considerații de ordin general, în materia insolvenței, pornind de la conceptele de răspundere și responsabilitate precum și la particularitățile răspunderii societății comerciale. În filozofie, există o distincție între noțiunile de responsabilitate și de răspundere, deși acestea sunt, adesea, utilizate ca sinonime, în limbajul comun.

Răspunderea juridică prevede obligația unei persoane, de a suporta consecințele legale, pentru faptele sau acțiunile sale. Este un principiu fundamental, al sistemului juridic, care impune că fiecare individ este responsabil pentru propriile sale acțiuni și poate fi tras la răspundere, în fața legii, pentru încălcarea acestora. Răspunderea juridică poate lua forma sancțiunilor penale sau civile, în funcție de natura și gravitatea faptei comise.

Responsabilitatea juridică privește obligația unei persoane, de a-și îndeplini corect și eficient obligațiile și sarcinile, pe care le are în cadrul unui anumit context juridic. Responsabilitatea juridică poate fi aplicată în diverse domenii, cum ar fi responsabilitatea

profesională a avocaților sau responsabilitatea angajatorilor față de angajați. În general, responsabilitatea juridică presupune acțiuni sau inacțiuni, care pot avea consecințe juridice și impunerea unor obligații legale, asupra persoanelor implicate.

Astăzi, răspunderea juridică în dreptul comercial este complexă și cuprinde mai multe aspecte, inclusiv responsabilitatea contractuală, responsabilitatea pentru daune, răspunderea în cazul produselor defectuoase și responsabilitatea socială a întreprinderilor. Reglementările și legile variază de la o țară la alta și sunt menite să asigure un echilibru, între interesele comerciale și protecția părților implicate în activitățile comerciale.

Evoluția conceptului de răspundere juridică a fost influențată de schimbările sociale, economice și politice, de-a lungul timpului. În istoria dreptului, s-au produs mai multe schimbări semnificative, în modul în care este înțeleasă și aplicată răspunderea juridică. Iată câteva aspecte relevante ale evoluției conceptului:

Extinderea răspunderii la entități comerciale a reprezentat o evoluție semnificativă, atunci când conceptul de răspundere juridică s-a extins la entitățile comerciale și la corporații. Inițial, responsabilitatea era, în mare măsură, personală dar, odată cu apariția societăților comerciale și a altor forme de organizare, s-au dezvoltat teorii și doctrine legale pentru a atribui responsabilitatea entităților comerciale în sine.

Principiile responsabilității juridice reprezintă bazele, pe care se întemeiază obligația indivizilor, de a răspunde pentru acțiunile lor în fața legii.

În general, evoluția conceptului de răspundere juridică reflectă adaptarea dreptului la schimbările sociale și la noile provocări și probleme, care apar în societate. Acest proces continuu, de dezvoltare a conceptului de răspundere juridică, asigură că sistemul juridic rămâne relevant și eficient, în aplicarea justiției și în protejarea drepturilor și intereselor individuale și colective².

În secțiunea I, *in extenso*, este abordată reglementarea în materia insolvenței precum și a răspunderii pentru insolvență. În același sens, sunt detaliate aspecte cu privire la răspunderea persoanei fizice, cu funcție de conducere/administrare precum și răspunderea persoanei fizice pentru insolvență, cu detalii importante de drept comparat, din alte legislații și jurisdicții. Natura juridică, a răspunderii administratorilor față de societate, este bazată pe faptele ilicite, de natură contractuală, izvorând din neîndeplinirea obligațiilor față de creditorii societății, pentru integritatea patrimoniului societății. Față de acționari și terți, administratorii

² C.Stătescu, C.Bîrsan, *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor*, Ediția a-IX-a revizuită și adăugită, București, E.Hamangiu 2008, p.159 și urm.

vor răspunde pentru orice prejudiciu produs în exercitarea obligațiilor, care le incumbă, rezultând din dol sau culpă, aceasta fiind și teza desprinsă din analiza comparată, a legislațiilor statelor analizate.

Răspunderea juridică, a administratorului societății, angrenează actele de gestiune greșite, imprudența, faptele ilicite săvârșite în exercitarea mandatului său, întrucât acestea pot să aducă pagube sau să ruineze societatea.

Răspunderea civilă a administratorului este grupată în:

- răspunderea față de societate, în temeiul legii nr. 31/1990;
- răspunderea excepțională față de terți, pentru depășirea mandatului încredințat;
- răspunderea agravantă, în temeiul Legii nr. 85/2014, modificată, privind procedurile de prevenire a insolvenței și de insolvență.

Răspunderea persoanei fizice, pentru insolvență, există în cazul în care există dovezi că insolvența a fost provocată prin acțiuni ilegale sau frauduloase, cum ar fi ascunderea unor bunuri sau venituri, transferul fraudulos al acestora, către alte persoane sau societăți sau ducerea la pierdere intenționată, a patrimoniului propriu sau al societății pe care o administrează. În astfel de cazuri, persoana fizică poate fi obligată să restituie sumele sustrase sau să plătească despăgubiri, pentru daunele cauzate creditorilor.

În cazul în care o persoană fizică este declarată insolventă, aceasta va fi supusă procedurii de insolvență, care poate include reorganizarea financiară sau falimentul. În ceea ce privește răspunderea persoanei fizice pentru insolvența sa, aceasta depinde de circumstanțele care au condus la această situație.

În general, răspunderea persoanei fizice, în caz de insolvență, este limitată la pierderea patrimoniului și la posibilitatea de a fi sancționată cu amendă sau penalizată, în cazul unor fapte comise cu intenție însă aceasta poate fi o problemă semnificativă pentru persoanele fizice afectate de această situație, deoarece pot apărea consecințe precum pierderea bunurilor, incapacitatea de a accesa credite sau de a încheia contracte, în viitor.

Art. 3 alin. (2) din legea insolvenței, astfel cum a fost modificat prin Legea nr. 216/2022, menționează că, în cazul în care un profesionist persoană fizică, care organizează o întreprindere economică, aflată în stare de insolvență, are atât datorii personale cât și datorii profesionale, care fie nu pot fi separate într-un mod rezonabil, fie fac parte din diviziuni diferite ale patrimoniului său, potrivit art. 2324 alin. (3) C.civ. “datoriile vor fi tratate, în cadrul procedurii de insolvență, pentru a obține descărcarea de obligații” .

Debitorul persoană fizică, care își desfășoară activitatea ca persoană fizică autorizată, ca întreprinzător titular al întreprinderii familiale și membrii întreprinderii familiale, supus unei proceduri de reorganizare judiciară, își va achita creanțele profesionale, în cursul procedurii de reorganizare, din fondurile obținute prin reorganizarea activității sale, conform planului și va răspunde, de regulă, cu partea din patrimoniu, afectată – patrimoniul profesional ca specie a patrimoniului de afectațiune³.

În conformitate cu dispozițiile O.U.G nr. 44/2008, întreprinzătorul persoană fizică va putea plăti și cu celelalte bunuri din patrimoniul său dar va avea o răspundere *limitată* la valoarea creanțelor anterioare, reduse prin planul confirmat și nelimitat, în ceea ce privește creanțele curente.

Dacă profesionistul persoană fizică nu a operat o diviziune a patrimoniului și are, atât creditori personali cât și creditori profesionali, ale căror datorii nu pot fi în mod rezonabil separate ca și atunci când profesionistul persoană fizică a operat diviziunea patrimonială și a constituit patrimoniul de afectațiune, în procedura insolvenței, ce va fi reglementată de Legea nr. 85/2014, se vor înscrie la masa pasivă, atât creditorii profesionali cât și creditorii personali. În cazul falimentului persoanei, care exercită o profesie liberală, la procedura falimentului, pot participa doar creditorii profesionali iar obiectul lichidării îl constituie doar patrimoniul de afectațiune, în conformitate cu dispozițiile art. 2324 alin. (4) C.civ, raportat la art. 3 alin. (3) din Legea nr. 85/2014, așa cum a fost modificat prin Legea nr. 216/2022.

Atunci când întreprinzătorul persoană fizică este supus unei proceduri de prevenire a insolvenței sau de insolvență, răspunderea acestuia este limitată la valoarea creanțelor înscrise în acordul de restructurare, planul de restructurare, planul de reorganizare sau, în caz de faliment, la valoarea stinsă în cadrul procedurii, din distribuirile făcute. După închiderea procedurilor, în condițiile reușitei planurilor sau după închiderea procedurii de faliment, operează descărcarea întreprinzătorului persoană fizică, de diferența dintre valoarea totală a creanței și valoarea înscrisă în acordul de restructurare, planul de restructurare, planul de reorganizare sau, în caz de faliment, la valoarea plătită în cazul procedurii, din distribuirile făcute, cu excepția cazului în care debitorul a fost găsit vinovat de bancrută frauduloasă sau de plăți ori transferuri frauduloase⁴.

³ N. Țăndăreanu, *Revista română de drept comercial* nr. 1/2023, *Răspunderea întreprinzătorului persoană fizică, organizat conform O.U.G. nr. 44/2008*, p. 144-172.

⁴ N. Țăndăreanu, *idem supra.*, p. 172

Un element important, al acestei secțiuni, se referă la răspunderea inter grup, care tratează atât conceptul cât mai ales, practic, implicațiile insolvențelor transfrontaliere, asupra grupurilor de firme.

Răspunderea grupului de firme, în insolvență, este o problemă complexă, care poate avea implicații importante la nivel internațional. Această problemă poate apărea, atunci când un grup de firme este implicat într-un proces de insolvență iar creditorii sau autoritățile de reglementare doresc să recupereze datoriile de la mai multe societăți din cadrul grupului.

Structura de grup de societăți comerciale reprezintă un sistem organizatoric, care este alcătuit dintr-un grup de persoane juridice, care au calitatea de societăți-membre, care se află sub controlul comun al unei societăți-mamă sau a unei persoane ori a unui grup de persoane, controlul comun fiind exercitat în acord cu interesul de grup.

Legiuitorul român a înțeles și a recunoscut faptul că grupul de societăți este definit în mod eterogen în anumite ramuri de drept. Cu titlul exemplificativ, precizăm faptul că, în domeniul concurenței, legiuitorul român folosește noțiunea de “*concentrare economică*”, așa cum aceasta este definită de art. 9 din Legea nr. 21/1996. În domeniul fiscal, este utilizată noțiunea de *persoane afiliate*, definită de art. 7 pct. 26 C.fisc, noțiunea de „*grup fiscal*”, în reglementarea sistemului de consolidare fiscală, în domeniul impozitului pe profit, definită în cadrul art. 42² C.fisc. iar în materia TVA, legiuitorul român a definit din nou *grupul fiscal unic*, în cadrul art. 269 alin. (9) din același act normativ⁵.

Această entitate complexă ar trebui să fie legiferată în mod corespunzător și recunoscută în mod unitar, la nivel legislativ, prin reglementarea sa în dreptul societar, ulterior noțiunea generală putând fi implementată în constituirea unor norme specifice, care să prevadă activitatea grupului de societăți, în fiecare domeniu vizat. Grupurile de societăți presupun constituirea unor societăți distincte pentru aceeași afacere sau o afacere conexă, inclusiv în situația achiziționării unei noi societăți. În alte momente, structura de grup se decide pentru limitarea riscului, inclusiv a celui de insolvență. Un motiv important, extrem de relevant pentru crearea unei structuri de grup este pentru asigurarea *optimizării fiscale*⁶, a afacerilor derulate.

În ceea ce privește implicațiile la nivel internațional, trebuie menționat faptul, că legislația în materie de insolvență poate varia semnificativ, de la o țară la alta iar, în cazul unor

⁵ Ana-Maria Șercane Rotărescu, Cristina Enciu, Alina Popa, Vasile Godâncă-Herlea, Dan Andrei Coldea, în Tratat practic de insolvență..., op.cit., p.871.

⁶ Legea nr. 296/2000, pentru modificarea și completarea Codului fiscal (M.Of nr.1269 din 21 decembrie 2020) introduce consolidarea fiscală pentru impozitul pe profit al societăților, care se vor constitui și înregistra, într-un grup fiscal, începând cu 2022, reglementând astfel impozitarea grupului fiscal.

grupuri de firme, care operează în mai multe țări, este dificil să se stabilească, care este jurisdicția competentă pentru a rezolva problemele de insolvență.

Unul dintre principalele instrumente juridice, utilizate în acest sens, este Regulamentul UE nr. 2015/848, privind procedurile de insolvență, care stabilește un cadru legal, pentru cooperarea între instanțele naționale, în cazul insolvențelor transfrontaliere. Acest regulament prevede că o procedură de insolvență, deschisă într-un stat membru al UE, este recunoscută și poate fi executată, în toate celelalte state membre, fără a fi necesară o procedură de recunoaștere suplimentară.

În legislația română, există prevederi referitoare la răspunderea pentru insolvența grupului de societăți, care sunt aplicabile în cazul, în care un grup de societăți este insolvent. Aceste prevederi sunt cuprinse în Legea nr. 85/2014, privind procedurile de prevenire a insolvenței și de insolvență (Codul Insolvenței). Potrivit acestei legi, administratorul judiciar are obligația de a evalua starea financiară, a tuturor societăților din cadrul grupului și de a identifica posibilele surse de finanțare a acestuia. În cazul în care există surse de finanțare la nivelul grupului, administratorul judiciar trebuie să ia măsurile necesare pentru a le utiliza în interesul creditorilor.

De asemenea, legea prevede că administratorul judiciar trebuie să ia măsurile necesare, pentru a evita conflictele de interese, între societățile din cadrul grupului și să se asigure că toate operațiunile comerciale sunt realizate în condiții de transparență și echitate.

În cazul unui grup de firme, care operează în mai multe țări, este necesar să se stabilească, în ce măsură datoriile și activele fiecărei societăți din cadrul grupului sunt interconectate. În unele cazuri, pot exista garanții sau obligații financiare comune, între diferitele societăți din cadrul grupului, ceea ce poate face ca datoriile și activele să fie legate între ele.

În astfel de cazuri, este posibil ca administratorul judiciar sau instanța de insolvență să ia în considerare posibilitatea de a recupera datorii sau active, de la alte societăți din cadrul grupului, în scopul de a asigura o distribuire echitabilă, a activelor, în cadrul procedurii de insolvență.

În concluzie, implicațiile răspunderii grupului de firme în insolvență, la nivel internațional, sunt complexe și pot fi diferite, în funcție de jurisdicție, legislație și circumstanțe, specifice cazului. Este important ca administratorul judiciar sau instanța de insolvență să ia în considerare toate aspectele relevante ale cazului și să lucreze în strânsă colaborare cu ceilalți factori implicați, pentru a asigura o gestionare eficientă și justă, a procedurii de insolvență.

Practica judiciară, din alte state, abundă în cazuri de insolvență intra grup, relevant în acest sens fiind, de pildă, cazul Carillion plc, care este unul dintre cele mai mari falimente din istoria Regatului Unit, fiind declarat insolvent, la data de 15 ianuarie 2018.

Cauza Jetivia SA și alții împotriva Bilta (UK) Limited a fost un caz important în ceea ce privește recunoașterea deciziilor străine, privind procedurile de insolvență în Uniunea Europeană. Cauza a ajuns la Curtea de Justiție a Uniunii Europene (CJUE) în 2015 iar decizia a fost emisă la 17 decembrie 2015 (C-213/15).

Cazul a implicat o procedură de insolvență deschisă în Franța împotriva Jetivia SA, o companie franceză de transport aerian. În timpul procedurii de insolvență, administratorul judiciar al Jetivia a vândut un avion al companiei, unei firme spaniole iar banii obținuți din vânzare au fost depuși, într-un cont bancar francez. Între timp, o altă companie, Bilta (UK) Limited, a obținut o hotărâre judecătorească în Cipru, prin care s-a ordonat plasarea contului bancar al Jetivia, sub sechestru.

Cazul MF Global UK, care a avut loc în 2016, a fost unul dintre cele mai mari falimente din istoria Marii Britanii. Compania MF Global, o firmă americană de brokeraj în valori mobiliare și de tranzacționare de active derivate, a avut o filială în Marea Britanie, care a devenit insolventă în octombrie 2011.

În acest caz, autoritatea de reglementare financiară din **Marea Britanie, Financial Conduct Authority (FCA)**, a emis un raport, care a constatat că MF Global UK a încălcat regulile de management al riscului și a permis utilizarea neadecvată a banilor clienților săi, ceea ce a dus la pierderi semnificative pentru clienții companiei.

În cele din urmă, cazul a ajuns în fața instanțelor, unde judecătorii au hotărât că administratorul special poate să recupereze acești bani de la subsidiara MF Global din SUA. Decizia a fost luată, pe baza unor prevederi ale Legii privind insolvabilitatea din 1986, care permit recuperarea unor active transferate înainte de declanșarea procedurii de insolvență, dacă acestea au fost transferate fraudulos.

Secțiunea 2 a Capitolului I are ca punct de plecare, formele de răspundere, cu detalii importante asupra formelor de răspundere civilă, care reprezintă unul dintre domeniile cele mai captivante, datorită numeroaselor fluctuații, implicații și transformări, suferite pe parcursul timpului precum și o subsecțiune care detaliază opiniile doctrinare și jurisprudențiale în materie.

Legislația noastră consacră două forme generale de răspundere, respectiv:

- a) *Răspunderea civilă delictuală*, care presupune faptul că există obligația oricărei persoane, de a respecta normele de conduită, pe care legea sau obiceiul locului le

impune și de a nu aduce atingere, prin acțiunile ori prin inacțiunile sale, drepturilor sau intereselor legitime ale altor persoane.

- b) *Răspunderea civilă contractuală* este reglementată, din punct de vedere teoretic, de art. 1350 și art. 1516-1548 C.civ.

Articolul 1350 C. civ. enunță⁷, practic, textul de lege, care reprezintă principiul de drept, care clarifică și definește răspunderea contractuală și explică, pe deplin, posibilitatea existentă între acțiunea, care este fundamentată pe contract și cea care se bazează pe delictul civil.

Analiza teoretică și practică, a instituției răspunderii în general, prezintă relevanță.

În general, răspunderea civilă a profesioniștilor, este reglementată prin lege și poate fi angajată, în cazul în care un profesionist își îndeplinește neglijent sau defectuos, obligațiile față de un client sau o terță parte. Această răspundere poate fi contractuală sau extracontractuală și poate implica obligația de a acorda despăgubiri, pentru prejudiciile suferite sau de a remedia daunele cauzate.

În particular, răspunderea civilă a profesioniștilor se referă la obligația acestora, de a-și asuma responsabilitatea, pentru eventualele prejudicii sau daune, cauzate în exercitarea profesiei lor. Această responsabilitate este prevăzută de lege și se aplică, în mod special, profesioniștilor, care prestează servicii către clienți, cum ar fi medicii, avocații, contabilii sau arhitecții.

De lege ferenda, ar trebui prevăzut ca asociații societății cu răspundere limitată să suporte, în subsidiar față de societate, pierderile sociale, până la concurența părților sociale, pe care le dețin. Apreciem faptul că , desi in ipoteza falimentului debitorului acest lucru se întâmplă în concret , în condițiile în care insolvența este dublată de insolvabilitatea debitorului este necesară inserarea în textul de lege a unei astfel de reglementări care să clarifice pe deplin acest aspect.

Capitolul II al tezei se axează pe **răspunderea pentru intrarea în insolvență** iar **Secțiunea 1** analizează răspunderea pentru intrarea debitorului în insolvență, domeniul de aplicare al Legii nr.85/2014 modificată în materia răspunderii, natura juridică a răspunderii, cu explicații amănunțite despre fapta ilicită, prejudiciul produs, legătura de cauzalitate cât și vinovăția ca formă necesară pentru tragerea la răspundere. La toate acestea se adaugă aspecte

⁷ „Orice persoană trebuie să își execute obligațiile pe care le-a contractat. Atunci când, fără justificare, nu își îndeplinește această îndatorire, ea este răspunzătoare de prejudiciul cauzat celeilalte părți și este obligată să repare acest prejudiciu, în condițiile legii”.

de drept comparat, care relevă și în practica internațională, aceleași elemente și similitudini, ce conduc la aplicabilitatea răspunderii în această materie.

Insolvența se referă la incapacitatea financiară, de a-și plăti datoriile, care poate fi cauzată de o serie de factori, cum ar fi lipsa de lichidități suficiente, generată de pierderea veniturilor, creșterea datoriilor pe termen scurt (rotatia datoriilor este mai rapidă decât rotatia creanțelor), sau dificultăți economice generale. În astfel de situații, o persoană sau o companie nu poate îndeplini obligațiile financiare, la scadență și poate fi nevoită să caute protecție, în fața creditorilor sau să intre în faliment.

Pe de altă parte, insolvabilitatea se referă la o lipsă de solvabilitate sau la incapacitatea de a-și plăti datoriile pe termen lung. Aceasta poate fi cauzată de o serie de factori, cum ar fi lipsa cererii pentru produsele întreprinderii, diminuarea veniturilor în urma concurenței ridicate, creșterea datoriilor, scăderea valorii activelor sau dificultăți economice generale dar poate fi, de asemenea, cauzată de managementul deficitar al finanțelor sau de decizii greșite de afaceri.

În general, atât insolvența cât și insolvabilitatea sunt termeni utilizați pentru a descrie starea financiară precară, a unei persoane sau a unei companii. Insolvența se referă mai mult la o incapacitate imediată, de a-și plăti datoriile, în timp ce insolvabilitatea se referă mai mult la o incapacitate pe termen lung, de a-și plăti datoriile. În consecință, pot exista întreprinderi solvabile, care au active superioare pasivelor, dar nu dispun de suficiente lichidități pentru a acoperi datoriile scadente și astfel pot intra în insolvență. Invers, pot exista întreprinderi insolvente care însă își păstrează capacitatea de plată imediată, neintrând în insolvență, cu pretul unui faliment întârziat și cu consecințe mult mai grave.

Insolvabilitatea și insolvența sunt două noțiuni gemene, care se întrepătrund, pentru a genera o stare de dezechilibru patrimonial. Legea prevede o formă de răspundere, care incumbă acelor persoane, care au contribuit în mod indubitabil, la starea de insolvență, a debitorului.

Această formă de răspundere se numește răspundere solidară și este reglementată de articolul 90 din Legea nr. 85/2014, modificată. Potrivit acestui articol, persoanele, care au contribuit la starea de insolvență, a debitorului, prin gestionarea defectuoasă, a afacerilor sau prin alte acțiuni, au o răspundere solidară, pentru obligațiile datorate de debitor.

Este important de menționat că răspunderea solidară poate fi invocată, numai în cazul în care există o legătură cauzală (*lato sensu*), între acțiunile persoanelor respective și starea de insolvență a debitorului. De asemenea, aceste persoane pot fi acționate, numai în cadrul procedurii de insolvență, de către administratorul judiciar sau de către creditorii, care au un interes legitim în acest sens.

Regula judecății (sau deciziei) de afaceri – “business judgement” este consacrată de art. 144¹ din Legea nr. 31/990 (Legea societății) și menționează, invariabil, situația administratorului unei societăți în bonis, care, pentru activitatea desfășurată, este protejată de acest principiu. Prin intermediul acestei reguli, se consideră că administratorul unei societăți cu bonitate are toate prerogativele, care rezultă din această decizie de afaceri. În acest sens orice acțiune, promovată de societate sau de asociați/acționari trebuie să fie conformă cu mediul de afaceri și cu realitățile acestuia.

Efectele prejudiciabile, ale “business judgement rule”, depășesc limitele patrimoniale ale societății și ale asociaților/acționarilor acesteia, ele răsfrângându-se asupra patrimoniului creditorilor sociali.

Antrenarea acestui tip special, de răspundere patrimonială, asupra administratorilor sau/și a persoanelor, care au determinat starea de insolvență și riscul tragerii acestora la răspundere, pentru pasivul neacoperit, reprezintă un factor disuasiv, atât în raport cu săvârșirea de către aceștia, a unor fapte ilicite, care să contribuie la instalarea stării de insolvență cât și cu decizia acelorași administratori, de a solicita deschiderea procedurii insolvenței, numai pentru a evita executările silite, individuale, ale creditorilor⁸.

Creditorii pot să introducă acțiuni în instanță, împotriva debitorului sau a altor persoane responsabile pentru starea de insolvență, cu scopul de a recupera pagubele suferite. De asemenea, în cadrul procedurii insolvenței, administratorul judiciar sau lichidatorul pot exercita acțiuni, împotriva debitorului sau a altor persoane, pentru recuperarea creanțelor societății, în vederea acoperirii datoriilor față de creditorii acesteia.

Situația particulară, a activării creanțelor creditorilor sociali, în detrimentul creanțelor acționarilor, determină aplicabilitatea atât a dispozițiilor art. 169 alin. (5)-(6) din Codul insolvenței cât și cauzele de înlăturare, a răspunderii, din legea societăților, respectiv decizia de afaceri (*business judgement*), în concordanță cu standardul de apreciere, la societățile pe acțiuni, a bunului administrator.

Regula deciziei de afaceri reprezintă un concept, potrivit căruia instanțele nu pot fi chemate să se pronunțe asupra acțiunilor și activității manageriale ale administratorilor unei societăți, atât timp cât nu există acuzații și, mai ales, dovezi că administratorii și-au încălcat îndatoririle de diligență și de loialitate ori au procedat cu rea-credință sau nefundamentat, lipsiți de un suport rațional. Deci, instanța de judecată nu trebuie să substituie decizia administratorilor, propriile sale noțiuni, potrivit cărora o anumită decizie de afaceri este sau nu

⁸ Lucian Bercea, în *Tratat practic de insolvență.....*, (coord) R. Bufan, A. Deli-Diaconescu, M. Sărăcuț, p. 846.

oportună atât timp cât conducerea societății a acționat pe baza unor informații adecvate, cu bună-credință și cu convingerea onestă, că acțiunea întreprinsă este, întru totul, în interesul persoanei juridice, fără a implica vreun interes personal, al administratorului.

Domeniul de aplicare al răspunderii, pentru starea de insolvență, la debitorii persoane juridice, este limitat și circumscris de Codul Insolvenței, la dispozițiile art. 169 alin. (1), text de lege care se referă la acoperirea pasivului “*debitorului, persoană juridică, ajuns în stare de insolvență*”. Specificitatea acestei forme de răspundere patrimonială, reglementată de art. 169-173, poate fi angajată în sarcina persoanelor juridice, înregistrate în Registrul Comerțului (societățile supuse Legii nr. 31/1990, companiile naționale și societățile naționale, regiile autonome, grupurile de interes economic, societățile cooperative, organizațiile corporatiste, societățile europene, societățile cooperative europene și grupurile europene de interes economic, cu sediul principal în România), persoanele juridice, înregistrate în Registrul societăților agricole (societățile agricole reglementate de Legea nr. 36/1991, privind societățile agricole și alte forme de asociere în agricultură), persoanele juridice, înregistrate în Registrul asociațiilor și fundațiilor (asociațiile și fundațiile reglementate de O.G. nr. 26/2000, cu privire la asociații și fundații) etc.

Intrarea debitorului în insolvență angrenează o răspundere de natură subiectivă, care este calificată ca fiind pentru fapta proprie. Interesul calificării acestei răspunderi, ca fiind de natură contractuală sau delictuală, se raportează la întinderea reparației iar, în cazul răspunderii delictuale, repararea integrală, a prejudiciului, presupune, în conformitate cu art. 1385 C.civ., acordarea de despăgubiri și pentru pierderea suferită de cel prejudiciat.

Astfel, este instituită *regula reparării integrale a prejudiciului*, care, potrivit doctrinei noastre tradiționale reprezintă, “concluzia logică, a esenței înseși, a răspunderii civile”, dacă avem în vedere faptul că “a răspunde din punct de vedere civil înseamnă a repara prejudiciul cauzat iar a repara integral prejudiciul înseamnă a răspunde din punct de vedere civil”⁹.

*Doctrina și jurisprudența au dat soluții, cu privire la natura răspunderii speciale pentru insolvență și, anume, dacă aceasta este una delictuală sau contractuală iar răspunsul care s-a conturat, a fost acela că, depinde de sursa obligației încălcate*¹⁰: în cazul în care, între părți (debitorul persoană juridică și persoana care a contribuit la starea de insolvență), există raporturi contractuale și se încalcă o obligație prevăzută de contract sau de actul constitutiv ori

⁹ V. Ursa, Dezvoltarea de către practica judiciară a principiului reparării integrale și a principiului reparării în natură a prejudiciului, în A.Ionașcu (coord.), *Contribuția practicii judecătorești la dezvoltarea principiilor dreptului civil român*, Editura Academiei, București, 1979, p. 135.

¹⁰ I. Turcu, *Legea procedurii insolvenței, Comentariu pe articole*, ed a 2-a, Editura C. H. Beck, București, 2009, p. 672.

de hotărârea organelor statutare, prin care persoana respectivă a fost desemnată în funcție, răspunderea are natură contractuală; în lipsa contractului sau în cazul în care se încalcă o obligație prevăzută de lege, se reactivează răspunderea de drept comun, delictuală¹¹; însă, dacă fapta ilicită constituie infracțiune, răspunderea are o natură strict delictuală. Jurisprudența consideră că natura răspunderii, pentru starea de insolvență, este una delictuală¹², specială, pentru fapta proprie.

Secțiunea 2 a Capitolului II analizează condițiile pentru tragerea la răspundere pentru intrarea debitorului în insolvență. Stabilirea naturii juridice, a răspunderii membrilor organelor de supraveghere și conducere, a persoanei juridice, aflate în stare de insolvență, reprezintă o problemă, care nu a primit încă o soluție unitară, din partea doctrinei și jurisprudenței, deoarece, în această analiză, s-a recurs la diversele forme ale răspunderii, reglementate în dreptul comun, în special în dreptul civil și dreptul comercial¹³.

Opiniile cu privire la natura juridică, a acestei forme de răspundere, privește patru direcții: calificarea prin raportare la natura obligației, care a fost încălcată, răspunderea civilă contractuală, răspunderea civilă delictuală și răspunderea civilă delictuală, specială.

Concepția majoritară¹⁴ susține faptul că natura răspunderii este determinată de sursa obligației încălcate, astfel că va fi o răspundere contractuală, dacă obligația încălcată este stabilită prin contractul de mandat, încheiat între societate și membrii organelor de supraveghere sau conducere, care sunt chemați să răspundă sau o răspundere delictuală, dacă obligația nesocotită este prevăzută de lege. Ceea ce este relevant, este faptul că, în toate cazurile, în care fapta va avea elementele constitutive ale unei infracțiuni, răspunderea va fi delictuală.

În ceea ce privește răspunderea contractuală, obligația, care este încălcată, este una concretă, materială, reală, care se regăsește în contractul preexistent, încheiat între cele două subiecte ale răspunderii, persoana prejudiciată și cel care și-a încălcat obligațiile de natură contractuală. Antrenarea răspunderii contractuale presupune punerea în întârziere(*dies non interpellant pro hominem*), față de răspunderea civilă delictuală, unde cel, care a comis fapta

¹¹ Fl.- A. Baias, S. David, *Răspunderea civilă a administratorilor societăților comerciale*, în *Dreptul* nr. 8/1992, p. 21.

¹² C. A. Timișoara, s. civ. II, dec. nr. 522 din 23 iunie 2016, portal.just.ro

¹³ L.O. Iancu, *Răspunderea civilă pentru apariția stării de insolvență art 138 din Legea nr. 85/2006, volumul I, Condițiile*, Ed. Eurostampa, Timișoara, 2013, p.141.

¹⁴ I. Turcu, *Procedura insolvenței. Comentariu pe articole*, Ed. C.H.Beck, București 2007, p. 518, N. Țădăreanu, *Procedura reorganizării judiciare*, Ed. All.Beck, București, 2000, p. 244.

ilicita, menită a determina prejudicii, este de drept în întârziere, fără a fi necesară întocmirea unor formalități speciale în acest scop(*dies interpellat pro hominem*)¹⁵.

Răspunderea de natură delictuală este totală, fiind atât pentru prejudiciul efectiv produs (*damnum emergens*) cât și pentru beneficiul nerealizat (*lucrum cessans*) precum și pentru cheltuielile făcute pentru evitarea sau limitarea prejudiciului¹⁶. Prin raportare la dispozițiile art. 169, având în vedere că urmează a fi antrenată răspunderea specială a legii insolvenței, pasivul rămas neacoperit nu trebuie să fie egal cu pasivul integral neacoperit, ci trebuie corelat cu prejudiciul, care a fost suferit de averea debitorului și, implicit, paguba creditorilor acestuia. Dacă pasivul neacoperit este mai mic decât partea din pasiv, cauzată de persoana, împotriva căreia este îndreptată acțiunea, obligația subiectului pasiv va fi limitată la întinderea pasivului neacoperit.

În urma analizei prezentate anterior, înțelegem să apreciem faptul că răspunderea, ce poate fi angajată în sarcina membrilor organelor de supraveghere și conducere a debitorului precum și în sarcina oricărei persoane, care „a cauzat” starea de insolvență a debitorului, este una de natură delictuală specială(*specioasă*), care are reguli proprii, derogatorii de la dreptul comun și este reglementată de dispozițiile speciale, ale Legii nr. 85/2014.

În ceea ce privește persoanele, care răspund conform art. 169 din Codul Insolvenței, legea nu prevede *expressis verbis*, care sunt însă este imperativ să fie incluse persoanele din conducerea sau supravegherea persoanei juridice (administratorii, cenzorii, directorii, auditorii). Administratorii debitoarei insolvente sunt printre primii vizați de prevederile legale incidente în cauză. Avem în vedere, administratorii statutar, în înțelesul legii nr.31/1990, ai societăților agricole, societăților cooperative și grupurilor de interes economic. Administratorul faptic, al debitoarei insolvente, va putea răspunde, în condițiile legii, dacă acea persoană nu figurează, în mod oficial, ca având această calitate¹⁷.

Practica judiciară a statuat faptul că sfera determinată, a persoanelor, care răspund patrimonial pentru falimentul societății, atunci când activele sunt insuficiente, este mărginită la categoria administratorilor în funcție, a directorilor tehnici executivi, la momentul la care se comportă ca și administratori propriu-ziși iar, dacă consiliul de administrație are organizarea

¹⁵ C.Stătescu, C.Bîrsan, *Tratat de drept civil. Teoria generală a obligațiilor*, Ed.Academiei Republicii Solcialiste România, București, 1981, p.147

¹⁶ Art. 1385 alin. (3) C. civil menționează: „Despăgubirea trebuie să cuprindă pierderea suferită de cel prejudiciat, câștigul pe care în condiții obișnuite el ar fi putut să îl realizeze și de care a fost lipsit, precum și cheltuielile pe care le-a făcut pentru evitarea sau limitarea prejudiciului”.

¹⁷ A se vedea și N. Tândăreanu, *Insolvența și reglementarea legii nr. 85/2006*, Editura Universul Juridic, București, 2012, p. 407. Pentru o soluție din practica judiciară care confirmă această teză a se vedea C. Ap. Craiova, dec. nr. 366/2007, în Buletinul jurisprudenței Curții de Apel Craiova pe anul 2007, Editura Lumina Lex, București, 2008, p. 307 și urm.

unui consiliu de supraveghere, răspunderea intervine în persoana administratorilor operativi, obligația subzistând, dacă situația, care a dus la insuficiența activului, a luat naștere în timpul exercitării mandatelor lor¹⁸.

Situația răspunderii descendenților, în materia insolvenței, și-a găsit rezolvarea, prin faptul că această formă de răspundere, fiind *intuitu persoane*, **aceasta** nu incumbă decât lui *decuius*, **neputând opera transmiterea răspunderii, pe cale succesorală**.

Pe cale de consecință, aprecierea noastră este în sensul că textul art. 169 din Legea 85/2014 instituie o răspundere patrimonială, a administratorului iar nu una personală, cu atât mai mult cu cât aria persoanelor, împotriva cărora poate fi exercitată, a fost extinsă prin norma specială, chiar și la orice alte persoane, care au contribuit la starea de insolvență, a debitorului.

De lege ferenda, ar trebui introdusă prevederea referitoare la existența acestei obligații intuitu persoane, atât timp cât persoana fizică, care a avut o calitate cerută de lege, nu mai este în viață și, pe cale de consecință, moștenitorii lui decuius nu ar trebui să răspundă patrimonial, pentru forma de răspundere, reglementată de art. 169 din Legea nr. 85/2014.

În **Secțiunea 3**, sunt prezentați și analizați, factorii, care determină răspunderea reglementată de art. 169 din Legea nr. 85/2014. Răspunderea persoanelor, prevăzută la art. 169, este condiționată, indisolubil, de existența unui pasiv neacoperit, putând fi aplicabilă, în oricare dintre formele, în care se desfășoară procedura insolvenței, generală sau simplificată, de reorganizare sau de faliment. Particularitatea acestei forme de răspundere civilă patrimonială este dată de faptul, că nu poate fi angajată decât în situația, în care debitorul este persoană juridică și se află în procedura insolvenței.

Apreciem că natura juridică a răspunderii persoanelor, care sunt implicate în conducerea, supravegherea sau activitatea debitorului, dacă și numai dacă au înfăptuit vreuna dintre faptele ilicite, limitativ prevăzute de legiuitor la art. 169, este civilă, fiind o formă, o particularitate, a acestui tip de răspundere. Prin raportare la natura obligației încălcate, răspunderea civilă poate fi delictuală, pentru fapta proprie¹⁹ sau chiar contractuală²⁰.

¹⁸ C. Ap. Craiova, dec. nr. 1494/2006, în *Procedura insolvenței. Culegere de practică judiciară 2006-2009*, apărută sub egida UNPIR, Editura C. H. Beck, București, 2011.

¹⁹ Conform art. 1349 alin. (1) și (2) C. civ.: “Orice persoană are îndatorirea să respecte regulile de conduită pe care legea sau obiceiul locului le impune și să nu aducă atingere, prin acțiunile ori inacțiunile sale drepturilor sau intereselor legitime ale altor persoane. Cel care, având discernământ, încalcă această îndatorire, răspunde de toate prejudiciile cauzate, fiind obligat să le repare integral”. Potrivit art. 1357 C. civil: “(1) Cel care cauzează altuia un prejudiciu printr-o faptă ilicită, săvârșită cu vinovăție, este obligat să îl repare. (2) Autorul prejudiciului răspunde pentru cea mai ușoară culpă”.

²⁰ Art. 1350 C. civ: “(1) Orice persoană trebuie să își exercite obligațiile pe care le-a contractat. (2) Atunci când, fără justificare, nu își îndeplinește această îndatorire, ea este răspunzătoare de prejudiciul cauzat celeilalte părți și

Faptele ilicite, prevăzute de legiuitor, cuprinse în textul art. 169 alin. (1), determină două categorii de ilicit: fapte ilicite, care prejudiciază, în mod direct, debitorul în insolvență și în mod indirect, creditorii acestuia (folosirea bunurilor debitorului în interes propriu, continuarea unei activități ruinătoare etc.) și fapte ilicite, care prejudiciază, în mod direct, creditorii și, în mod indirect, debitorul în insolvență (de pildă, plata cu preferință, a unora dintre creditori, în detrimentul celorlalți)²¹.

Pe lângă faptele ilicite, pe care Legea nr. 85/2014 a înțeles să le precizeze în cadrul art. 169, există, conform legislației actuale, și cu un element de exhaustivitate, respectiv art. 169 alin. (1) lit. h), care determină ca enumerarea limitativă să nu mai aibă margini, modificând substanțial sfera de aplicare a răspunderii pentru starea de insolvență, putând fi antrenat orice comportament ilicit, în această arie.

Culpa managerială a administratorului poate conduce, în mod grav și indubitabil, la apariția stării de insolvență. *Apreciem, în consonanță cu doctrina și practica, faptul că răspunderea pentru culpa managerială nu poate fi antrenată, datorită faptului că legiuitorul a înțeles să limiteze aplicabilitatea art. 169 alin. (1) lit. h), inserând terminologia “orice altă faptă săvârșită cu intenție” ori a demonstra intenția, în condițiile în care asumarea de riscuri sau informarea neglijentă nu pot fi decât sancționate cu o culpă gravă nu implică incidența acestei forme de răspundere. În situația în care culpa este atât de gravă și obligațiile de diligență și de prudență au fost extrem de grav încălcate, ar putea fi reținută o culpă asimilabilă, în extremis, intenției.*

Obligația și răspunderea administratorilor sunt structurate pe doi piloni, unul care are drept temei art. 72 teza întâi din Legea societăților comerciale, respectiv obligația și răspunderea circumscrisă mandatului și cel de-al doilea pilon este circumscris art. 72 teza a doua din Legea nr. 31/1990, care constituie, în fapt, o dispoziție de trimitere.

Textul alin. 1 lit. a), al art. 169 din Codul Insolvenței, presupune utilizarea frauduloasă, care poate să privească orice bun al societății, neavând nicio importanță natura acestuia. Fapta descrisă la lit. a) presupune înlăturarea și înlocuirea bunurilor și creditelor, în scopul firesc, adică pentru activitatea și în interesul propriu al debitorului, cu o utilizare în beneficiul propriu sau al unei terțe persoane.

este obligată să repare acest prejudiciu, în condițiile legii. (3) Dacă prin lege nu se prevede altfel, niciuna dintre părți nu poate înlătura aplicarea regulilor răspunderii contractuale pentru a opta în favoarea altor reguli care i-ar fi favorabile”.

²¹ C. A. Timișoara, s. civ. II, dec. nr. 243 din 16 iunie 2020, în BPI nr. 11457 din 13 iulie 2020, în care instanța a argumentat cu deplin temei că faptele prevăzute la art. 169 alin. (1) lit. a)-g) sunt ipoteze de management fraudulos, nu numai de management defectuos.

Această faptă constă în acțiunea membrilor organelor de conducere și supraveghere, de a face uz de bunurile și creditul persoanei juridice, ceea ce contravine intereselor persoanei juridice. Astfel că, raportat la natura faptei, putem vorbi de un abuz de putere, al reprezentanților debitorului, în detrimentul societății.

De lege ferenda, ar trebui avută în vedere, înlocuirea sintagmei „folosirea bunurilor și creditelor societății în interes personal sau în interesul unei alte persoane”, cu „folosirea abuzivă, a puterilor conferite de lege sau statut, contrar intereselor societății”, aceasta din urmă fiind în măsură de a extinde faptele, în baza cărora poate fi antrenată răspunderea patrimonială, în insolvență, a membrilor organelor de conducere și/sau supraveghere.

Cererea de chemare în judecată, întemeiată pe lit. a) a art. 169, trebuie să indice, fără urmă de echivoc, elementele faptei ilicite, cauzatoare de prejudiciu, prin menționarea doar a art. 169 alin. 1 lit. a), neajungându-se la concluzia că elementele acestui tip de răspundere ar fi întrunite ab initio.

Textul de lege, al art. 169 alin. (1) lit. b), incriminează acele fapte de comerț, care au fost săvârșite prin utilizarea patrimoniului debitorului și s-a urmărit obținerea unui beneficiu direct și personal, de către membrii organelor de conducere/supraveghere. În această situație, actele de comerț sunt efectuate licit dar realizarea lor are loc, în interes personal al membrilor organelor de conducere/supraveghere și nu al debitorului, deși aparența dată este în numele acestuia.

Practica judiciară a relevat faptul că, în ceea ce privește art. 169 alin. 1 lit. b), s-a reținut că aprecierea lichidatorului judiciar, conform căreia starea de insolvență a fost cauzată, atât prin insuficiența actului de administrare al societății cât și prin angajarea de obligații, ce excedau posibilității de onorare a societății, nu este în măsură (în lipsa indicării, în concret, a faptelor de comerț, pe care pârâtul le-a făcut în interesul său personal, prin anumite persoane interpușe și în lipsa unor dovezi, din care să rezulte legătura de cauzalitate, dintre insuficiența actului de administrare și ajungerea societății în stare de insolvență) să conducă la aplicarea sancțiunii prevăzute de art. 138 alin. (1) din Legea nr. 85/2006²².

De lege ferenda, considerăm oportun ca legiuitorul să definească noțiunea de „interes personal”, întrucât numai prin eliminarea ambiguităților de interpretare se poate crea a practică unitară. Acest lucru este evident din spețele descrise și analizate, în care instanțele naționale au interpretat diferit, această noțiune, interesul personal al membrilor

²² C. Ap. București, s. a V-a com, dec. com. nr. 330/2010, în L. Neagu, op. cit., p. 181.

organelor de conducere, care au efectuat acte de comerț în numele debitorului, pentru a obține beneficii personale, fiind de natură a determina sfera faptei ilicite și limitele licitului.

Fapta ilicită descrisă la lit. g) a art. 169 din Legea nr. 85/2014 –, „în luna precedentă încetării plăților, au plătit sau au dispus să se plătească cu preferință un creditor în dauna celorlalți creditori” constă în plata sau în darea dispoziției de a plăti un creditor, în dauna celorlalți creditori, cu creanțe scadente în luna anterioară încetării plăților, în condițiile în care se avea cunoștință de către organul de conducere, al debitorului, de existența declinului financiar și a stării iminente, de încetare de plăți.

În societatea economică românească, există o practică constantă, a comercianților, aceștia nerespectând ordinea cronologică, a creanțelor, care trebuie plătite, societățile plătindu-și datoriile, prin raportare la necesitățile comerciale, pentru continuarea activității curente, a debitorului.

De lege ferenda este necesar să se impună, prin acte normative, respectarea riguroasă și cronologică a creanțelor care trebuie plătite, respectiv ordinea de plată a acestora, întrucât doar prin acest mod se poate preveni prioritizarea unor creditori în detrimentul altora.

În sfera faptelor cu o categorie de ilicit, nereglementate până la acest moment, care sunt săvârșite cu intenție, în mod obligatoriu, menționate la art. 169 alin. (1) lit. h) intră: “orice altă faptă săvârșită cu intenție, care a contribuit la starea de insolvență a debitorului, constatată conform prezentului titlu”.

Ceea ce ar trebui îmbunătățit, la textul de lege, ar fi nuanțarea în privința formei de vinovăție, cu care faptele nedescrise, dar care pot fi de orice natură, ar trebui realizate. Astfel, considerăm că aceste fapte pot fi săvârșite nu doar cu intenție ci și din culpă, întrucât ar trebui ca și neglijența sau imprudența în îndeplinirea obligațiilor asumate, să fie sancționată ca atare.

De lege ferenda, propunem, pe această cale, modificarea textului legal, prin introducerea și a culpei, ca formă de antrenare a răspunderii juridice speciale, reglementate de art. 169 alin. (1) din Legea nr. 85/2014.

O condiție esențială, pentru a interveni angajarea răspunderii, în temeiul art. 169, este determinată de existența prejudiciului. Însă, insolvența, prin sine însăși, nu reprezintă un prejudiciu, astfel încât insolvența debitorului persoană juridică nu reprezintă, prin ea însăși, nici prejudiciu adus patrimoniului acestuia, nici prejudiciu cauzat patrimoniilor creditorilor. În măsura în care debitorul insolvent nu este și insolvabil, respectiv în ipoteza în care activul patrimoniului debitorului depășește pasivul acestuia creditorii nu au niciun interes să obțină angajarea răspunderii personale, a membrilor organelor de conducere și de supraveghere, din

cadru societății, pentru că valorificarea elementelor de activ permite acoperirea pasivului. Or această formă specială de răspundere nu urmărește să profite asociaților sau acționarilor debitorului²³, în calitatea lor de creditori reziduali ci reprezintă un remediu special, o soluție de tip *ultimo ratio*, de acoperire a pasivului.

Obligarea persoanelor, care se dovedesc a fi responsabile de insolvența unui debitor, la suportarea unei părți din pasivul acesteia, este lipsită de orice temei juridic, dacă aceste persoane, prin fapta proprie, nu au cauzat, în patrimoniul debitorului, acel prejudiciu insurmontabil, care să determine această stare.

Există o importantă distincție, care trebuie avută în vedere, între masa credală și atragerea răspunderii întemeiate pe dispozițiile art. 169. Astfel, masa credală poate fi mult mai mică decât contravaloarea sumelor obținute ca urmare a atragerii răspunderii întemeiate pe dispozițiile art. 169 sau, dimpotrivă, mult mai mare decât sumele obținute ca urmare a atragerii răspunderii persoanelor vinovate.

Prejudiciul, ca element al răspunderii, nu constă în pasivul debitorului, reprezentat de creanțele creditorilor împotriva acestuia și nu trebuie confundat cu acesta.

În ceea ce privește prejudiciul, în materia insolvenței, acesta este reprezentat de pasivul neplătit creditorilor înregistrați în tabelul creanțelor. În reglementarea și contextul creat de legea insolvenței, nu se au în vedere dobânzi, majorări de întârziere sau penalități aferente creanțelor negarantate, acestea putându-se calcula, până la momentul procedural al deschiderii procedurii. Totodată, în condițiile în care debitorul nu ținut o contabilitate în concordanță cu legislația în vigoare, creditorii nu pot fi identificați și, prin urmare, notificați, la momentul deschiderii procedurii de insolvență, pentru depunerea, în termenele legale, a declarațiilor de creanță, situație în care creanțele acestora nu vor putea fi înscrise în tabelul de creanțe.

O chestiune problematică însă în strânsă corelație cu prejudiciul, în materia insolvenței, este legată de cuantumul pasivului debitoarei. Astfel, există posibilitatea ca, pe parcursul procedurii insolvenței, cuantumul pasivului, respectiv echivalentul pecuniar, înscris la masa credală, să rămână constant sau să se modifice.

Pe parcursul acestei proceduri, care curge, neexistând posibilitatea faptică, de a te întoarce la punctul inițial, acest cuantum, al pasivului debitorului, poate să fie mărit, prin înregistrarea de creanțe născute anterior deschiderii procedurii insolvenței, existența unor creanțe, care sunt garantate, la care vor fi adăugate accesoriile, nașterea anumitor creanțe, pe parcursul procedurii.

²³ Gh. Piperea (coord.), *Codul insolvenței. Note. Corelații. Explicații*, Editura C. H. Beck, București, 2017, p. 861.

Pasivul debitorului poate fi diminuat, pe parcursul derulării procedurii, prin aprobarea, de către creditorii, a unui plan de reorganizare, care, prin programul plăților, poate prevedea creanțe mai mici sau plăți parțiale, ale creanțelor.

Maximul prejudiciului material, care este avut în vedere pentru recuperare, în cadrul procedurii insolvenței, este reprezentat de quantumul pasivului debitorului. Judecătorul-sindic poate dispune, ca întreg pasivul debitorului să fie suportat de membrii organelor de supraveghere și conducere sau poate dispune, ca doar o parte din pasivul debitorului să fie suportat de aceștia. Deci, nu întotdeauna, quantumul pasivului debitorului va coincide cu quantumul pasivului suportat de către membrii organelor de conducere.

Există și o altă situație, care impune o analiză aprofundată, respectiv aceea a creanțelor “noi”, incluse în pasivul debitorului. Așa cum menționam anterior, în pasivul debitorului, pot intra atât creanțe născute înainte de deschiderea procedurii de insolvență cât și creanțe născute după data deschiderii procedurii.

Așa numiții „creditori noi” sunt titularii de creanțe născute după data deschiderii procedurii și aceștia au o prerogativă specială, respectiv vor fi achitați în concordanță cu documentele din care rezultă sumele datorate de debitor, fără să fie necesară înscrierea lor la masa credală. Reglementarea actuală este aceeași cu vechea reglementare, care prevedea această neînscriere, a creditorilor actuali, născuți după momentul deschiderii procedurii însă, pentru aceștia, există consecințe importante, care rezultă din faptul, că nu sunt înscriși în tabelul de creanțe.

De lege ferenda, considerăm că legiuitorul ar trebui să permită includerea acestor creditori, într-un așa numit tabel actualizat al creanțelor. Prin acest sistem, ar exista interesul de a credita debitorul, în perioada de insolvență iar principiul egalității de șanse a creditorilor precum și interesul de participare activă în procedură(vot, cereri etc) ar conduce la un tratament, care ar deveni echitabil, într-o proporție semnificativă însă, cu menținerea acestei priorități, la rambursarea creanței, cu prioritate, în limita existenței disponibilităților pecuniare.

Introducerea acestor creditori, în cadrul pasivului debitorului, prin înscrierea în tabelul de creanțe, permite acestor titulari de creanțe, de după deschiderea procedurii insolvenței, să participe la distribuirea sumelor de bani, din averea debitorului.

În privința art. 169 din Legea nr. 85/2014, nu s-a putut face o distincție, între creanțele neplătite, născute anterior și ulterior deschiderii procedurii de insolvență, legiuitorul folosind pentru toate, noțiunea de “pasiv”, care urmează a fi suportat, de către persoanele responsabile de starea de insolvență, a debitorului.

În corelație cu practica judiciară, reținem că fapta ilicită, pentru care se angajează răspunderea, trebuie să aibă calitatea de factor causal, al stării de insolvență. Raportul de cauzalitate nu trebuie însă să fie direct, acesta putând fi și mediat, în sensul că fapta imputabilă a permis unor factori exteriori, să acționeze și să producă prejudiciul²⁴.

Legătura de cauzalitate, dintre fapta ilicită și prejudiciu, este unică, în situația în care se poate stabili cu certitudine faptul, că o singură faptă ilicită a determinat prejudiciul. În același timp, este complex, în contextul în care, la producerea prejudiciului, au contribuit mai multe fapte ilicite, ale aceleiași persoane sau ale mai multor persoane, fără însă a se putea certifica, care dintre activități reprezintă cauza exclusivă, a producerii prejudiciului și care dintre acestea este doar o condiție prilej.

Având în vedere faptul că răspunderea reglementată de art. 169 alin. (1) din Legea nr. 85/2014 poate fi angajată, în sarcina organelor de conducere, între fapta ilicită, a acelora, care au determinat starea de insolvență și prejudiciu, este necesar să existe o legătură de cauzalitate iar aceasta trebuie să fie dovedită, în fața instanței.

Legătura de cauzalitate, în ceea ce privește procedura insolvenței, este una complexă, întrucât există mai multe persoane, care concură cu faptele lor ilicite, la producerea prejudiciului. Producerea prejudiciului poate fi precedată sau însoțită, de mai multe acțiuni sau inacțiuni, care pot fi directe sau indirecte, succesive sau concomitente, imediate sau mediate, principale sau secundare, care compun un complex de împrejurări, unele care au rol de cauze, altele de condiții, astfel că este greu de decelat, care dintre ele se află într-un raport de cauzalitate, suficient de caracterizat cu prejudiciul²⁵.

În contextul în care răspunderea civilă este angajată, nu este suficientă existența unei fapte ilicite, în raport de cauzalitate cu prejudiciul generat ci este necesar ca această faptă să fie imputabilă autorului ei, respectiv autorul să fi avut o vină, atunci când a comis-o, să fi acționat cu vinovăție.

În procedura actuală a insolvenței, simpla existență a debitorilor, a stării de insolvență, a faptei ilicite, săvârșite sau a legăturii de cauzalitate, nu justifică, în mod automat, atragerea răspunderii, fiind obligatorii analizarea și existența vinovăției²⁶.

²⁴ C. A. Cluj, s. civ. II, dec. nr. 640 din 4 decembrie 2018, în B.P.I. nr. 1420, din 22 ianuarie 2019.

²⁵ R.I. Motica, E. Lupan, *Teoria generală a obligațiilor civile*, Editura Lumina Lex, București, 2005, p.432-433.

²⁶ A.Avram, *Procedura insolvenței. Răspunderea membrilor organelor de conducere*, Ed.Hamangiu, București 2010., p.69

Secțiunea 4 a capitolului II, tratează aspecte de drept procesual în privința intrării debitorului în insolvență. Importanța stabilirii și reglementării instituției competenței de judecată, în orice materie, este esențială, întrucât, implicațiile și ramificațiile acesteia sunt de natură să influențeze, pe de-o parte, buna desfășurare a actului de justiție, iar, pe de altă parte, se respectă specializarea instanțelor de judecată, evitându-se, prin aceasta, situația nedorită, ca un judecător specializat într-o anumită materie să se pronunțe cu privire la o cauză, în care nu are competențe.

Conform art. 169 alin. (3), “cererea introdusă în temeiul alin. (1) sau, după caz, alin. (2) se va judeca separat, formându-se un dosar asociat”. Astfel că, pentru a se putea angrena răspunderea specială a persoanelor, care au determinat starea de insolvență a unei debitoare, este obligatorie existența pe rolul instanțelor, a unei proceduri de insolvență, în curs de desfășurare. Indiferent de soluționarea acțiunii, de natura faptei sau de valoarea obiectului cererii, competența teritorială, de soluționare, revine tribunalului, pe rolul căruia se află dosarul de insolvență al debitoarei, respectiv judecătorului-sindic, care judecă dosarul de insolvență al debitoarei.

O situație, cu care sunt de acord în integralitate, a căpătat tot mai multă consistență în practica noastră judiciară. Aceasta consideră, de cele mai multe ori, în ultima perioadă, cu unanimitate chiar, că sunt eronate soluțiile de închidere a procedurii insolvenței “*în orice stadiu*”, în baza art. 174, constatându-se că nu există bunuri în averea debitorului și că creditorii refuză să avanseze fondurile necesare dar continuând, eventual, soluționarea cererilor de antrenare a răspunderii, după ce procedura a fost închisă, sens în care a constatat că “instanța are competența de a decide dacă, în condițiile concrete ale cazului, a închide procedura se poate repercuta negativ asupra demersurilor care însoțesc formularea și eventual executarea hotărârii obținute în acțiunea în răspundere.”²⁷ În aceste ipoteze, soluționarea acțiunii în răspundere are prioritate în raport cu cererea de deschidere a procedurii, în special față de prevederile art. 180²⁸. Așadar, s-a reținut, în acest sens, că “*închiderea procedurii nu poate să fie dispusă înainte de soluționarea definitivă a acțiunii în atragerea răspunderii patrimoniale, întrucât, prin închiderea procedurii, judecătorul-sindic, administratorul judiciar/lichidatorul judiciar și toate persoanele care i-au asistat, sunt descărcați de orice îndatoriri sau*

²⁷ C. A. București, s. civ. V, dec. nr. 1651 din 24 octombrie 2017, în Sintact.

²⁸ Gh. Piperea (coord), *Codul insolvenței*, op. cit, p. 844-845.

*responsabilități cu privire la procedură, debitor și averea lui, creditori, titulari de drepturi de preferință, acționari sau asociați”*²⁹.

În concordanță cu prevederile legale în materie, art. 169 alin. (1) din Legea nr.85/2014, administratorul judiciar sau lichidatorul judiciar va formula o cerere, prin care solicită, judecătorului-sindic, angajarea răspunderii persoanelor, care au contribuit la starea de insolvență a debitorului, “ori de câte ori identifică persoanele culpabile de starea de insolvență a debitorului”. De asemenea, alin. (2) al aceluiași text legal prevede că: “dacă administratorul judiciar ori, după caz, lichidatorul judiciar nu a indicat persoanele culpabile de starea de insolvență a debitorului, aceasta poate fi introdusă de președintele comitetului creditorilor, în urma hotărârii adunării creditorilor ori, dacă nu s-a constituit comitetul creditorilor, de un creditor desemnat de adunarea creditorilor”. Alin. (2) al tezei a doua menționează că poate introduce această acțiune, în aceleași condiții, creditorul, care deține mai mult de 30% din valoarea creanțelor înscrise la masa credală.

Categoria de creditori care ar avea interesul cel mai mare în promovarea unei astfel de acțiuni, este aceea a creditorilor chirografari, întrucât șansele acestora de recuperare a sumelor înscrise la masa credală sunt, în general, minime.

Împrejurarea, că în raportul asupra cauzelor și împrejurărilor care au condus la insolvență, administratorul judiciar nu a menționat existența unor fapte, în măsură să atragă răspunderea administratorilor, nu este de natură să conducă la respingerea unei asemenea acțiuni, în condițiile în care elementele răspunderii au fost identificate cu prilejul analizei financiare realizate în cadrul procedurii³⁰.

Așa cum relevă doctrina, acest tip de acțiune poate fi promovată și împotriva unor persoane, care nu au fost nominalizate în raportul privind cauzele și împrejurările care au determinat starea de insolvență a debitoarei, în ipoteza în care raportul omite să indice persoanele responsabile. În aceeași măsură, acțiunea poate fi promovată și împotriva altor persoane decât cele nominalizate în raport, sub condiția ca raportul să indice anumite persoane responsabile, respectiv pentru alte motive decât cele menționate în raport³¹.

În concordanță cu dispozițiile art. 170 din Legea nr.85/2014, “acțiunea prevăzută la art. 169 se prescrie în termen de 3 ani”. Același articol, la teza a doua, prevede că “prescripția începe să curgă de la data la care a fost cunoscută sau trebuia cunoscută persoana care a

²⁹ Minuta Întâlnirii președinților secțiilor specializate (foste comerciale) ale Înaltei Cuți de Casație și Justiție și curților de apel, Constanța 16-17 septembrie 2012, p. 19.

³⁰ C. A. Cluj, s. civ. II, dec. nr. 587 din 12 noiembrie 2018, publicată în B.P.I., nr. 22187 din 21 noiembrie 2018.

³¹ Gh. Piperea (coord), op. cit, p. 834-836.

contribuit la apariția stării de insolvență, dar nu mai târziu de la data publicării în BPI a raportului administratorului judiciar/lichidatorului judiciar prevăzut de art. 58 alin. (1) lit. b) sau, după caz, art. 64 lit. a)”. Astfel, textul de lege prevede faptul, că angajarea răspunderii speciale pentru insolvență poate fi instituită, prin promovarea unei acțiuni, în termen de 3 ani de la data, la care persoana, care a determinat această stare, a fost cunoscută.

Sanctiunea, care intervine în momentul, în care ar fi introdusă o acțiune în atragerea răspunderii, anterior deschiderii procedurii insolvenței unei debitoare, este inadmisibilitatea, întrucât aceasta nu poate fi promovată, decât în condițiile în care există, pe rolul instanței specializate, un dosar, care are ca obiect procedura insolvenței debitoare, numai într-un astfel de cadru putându-se antama și analiza, printr-un dosar adiacent, angajarea răspunderii. În situația în care o astfel de acțiune specială de răspundere ar fi formulată anterior întocmirii raportului asupra cauzelor sau împrejurărilor care au dus la starea de insolvență a debitoare, în lipsa actului de procedură reprezentat de acest tip de raport, sancțiunea este prematuritatea unei astfel de cereri.

Pentru ca acțiunea în atragerea răspunderii persoanelor culpabile de starea de insolvență a debitoare să poată fi judecată, este necesară administrarea unui ansamblu probator, care să poată conchide îndeplinirea condițiilor acestei forme speciale de răspundere. Ceea ce este cert, este faptul că prezumțiile nu pot conduce în mod irefragabil la antrenarea răspunderii.

Singura prezumție relativă, care poate conduce și determina atragerea răspunderii, în ciuda existenței unei jurisprudențe neuniforme, așa cum am precizat în cadrul acestui capitol, a fost, în sfârșit, reglementată printr-un recurs în interesul legii. Astfel, se prezumă un raport de cauzalitate, între fapta ilicită, de a ține o contabilitate fictivă și prejudiciul care a fost determinat. Art. 169 alin. 1 lit. d) din Codul Insolvenței menționează “În cazul nepredării documentelor contabile către administratorul judiciar sau lichidatorul judiciar, atât culpa, cât și legătura de cauzalitate între faptă și prejudiciu se prezumă. Presumția este relativă”.

În privința măsurilor asigurătorii în această etapă, conform art. 172 alin. (1) din Codul Insolvenței, se prevede faptul că “odată cu cererea formulată potrivit prevederilor art. 169 alin. (1) sau ale alin. (2), administratorul judiciar sau lichidatorul judiciar ori, după caz, comitetul creditorilor va putea cere judecătorului-sindic să instituie măsuri asigurătorii asupra bunurilor din averea persoanelor urmărite potrivit prevederilor art. 169”. Alineatul (2) al aceluiași articol arată că “cererea de măsuri asigurătorii poate fi formulată și ulterior introducerii acțiunii prevăzute la art. 169”. În egală măsură, teza a doua a alin. (1) al art. 172 prevede că “fixarea unei cauțiuni de până la 10% din valoarea pretențiilor este obligatorie”. Problematika acestei

sume pentru cauțiune este dubitativă; interpretarea care se poate da textului de lege ar fi că aceasta poate fi suportată din averea debitoarei.

***De lege ferenda*, apreciem faptul că prevederile art. 115 din Codul Insolvenței referitoare la scutirea de taxă de timbru a acțiunilor, care vizează cereri pecuniare, de natură a întregi patrimoniul debitoarei, ar trebui completate cu faptul că această cauțiune nu ar trebui să fie datorată, în situația în care este promovată de către administratorul/lichidatorul judiciar. Acest lucru ar fluidiza și ar eficientiza recuperarea efectivă a sumelor de bani, întrucât, până la soluționarea litigiului având ca obiect atragerea răspunderii, s-ar putea prezerva bunurile pârâtului prezumtiv responsabil de starea de insolvență și ar permite, în concret, și recuperarea efectivă, a unor sume de natură să satisfacă creditorii, care se află în această procedură concursuală.**

Instituția judecătorului-sindic este cea care soluționează acest tip de acțiune, hotărârea pronunțată ca și toate celelalte hotărâri pronunțate de către acest organ al procedurii, fiind executorii, supuse doar apelului, care se exercită pe cale separată.

Executarea unei astfel de hotărâri conduce la încasarea, de la persoanele responsabile, a sumelor de bani și la plata pasivului, destinația acestor sume fiind, de regulă, acoperirea creanțelor creditorilor.

Pe lângă sancțiunile de natură patrimonială, pecuniare, intervenite asupra persoanelor responsabile de starea de insolvență a debitoarei, există și sancțiuni nepatrimoniale care se răsfrâng asupra membrilor organelor de conducere sau de supraveghere ale societăților.

Conform art. 169 alin. (9) din Codul Insolvenței, trebuie să aibă loc înregistrarea în Registrul Comerțului a măsurii de atragere a răspunderii membrilor organelor de conducere sau de supraveghere. Astfel că, din rațiuni de asigurare a publicității față de terți a angajării răspunderii, se face comunicarea, din oficiu, a sentinței prin care judecătorul-sindic a dispus atragerea răspunderii patrimoniale a administratorului statutar.

Pe cale de consecință, chiar dacă hotărârea nu este definitivă, înregistrarea se face după pronunțarea sentinței de către judecătorul-sindic. Doctrina menționează că acest lucru are loc, doar în situația în care avem de-a face cu administratorul statutar³² și doar cu acesta nu și cu o altă persoană responsabilă.

³² Gh. Piperea, op. cit, p. 872.

O altă sancțiune, care nu este de natură patrimonială vizează dreptul de a exercita funcția de administrator, aceasta fiind regăsită în art. 169 alin. (10) din Codul Insolvenței³³.

Așa cum prevede textul legal, considerăm că interpretarea dată este aceea că sancțiunea operează ex lege, nefiind necesară îndeplinirea niciunei formalități, decăderea putând fi constatată la cererea oricărei persoane interesate, fie prin constatarea încetării mandatului de administrator, fie prin decăderea dintr-un nou mandat.

În anul 2014, reprezentanții Consiliului Superior al Magistraturii, președinții secțiilor specializate (foste comerciale) ale Înaltei Curți de Casație și Justiție și Curților de Apel în materia litigiilor cu profesioniști ai insolvenței³⁴, au ajuns la concluzia, că procedura insolvenței nu ar trebui să fie închisă înainte de soluționarea, pe fond, a cererii de atragere a răspunderii patrimoniale pentru insolvența debitoarei³⁵.

Dispozițiile art. 171 din Legea nr.85/2014 prevăd destinația inițială a sumelor de bani obținute prin executarea hotărârii de admitere a cererii de atragere a răspunderii patrimoniale pentru insolvență, respectiv averea debitorului/persoanei prejudiciate: “sumele depuse potrivit dispozițiilor art. 169 alin. (1) vor intra în averea debitorului și vor fi destinate, în caz de reorganizare, plății creanțelor potrivit programului de plăți, completării fondurilor necesare continuării activității debitorului iar, în caz de faliment, acoperirii pasivului”.

Aceste dispoziții, ale art. 171 din Legea nr. 85/2014, sunt argumente indisolubile pentru soluționarea cererii de atragere a răspunderii patrimoniale pentru insolvență, întrucât, după închiderea acestei proceduri nu mai există nici debitor și nici patrimoniul/averea acestuia, ceea ce ar face să fie fără nicio eficiență juridică dispozițiile legale și ar poziționa procedurile specifice distribuirii sumelor obținute din executare, “în afara cadrului legal de exercitare”. Este raționamentul pentru care dec. nr. 14/2022, a ÎCCJ prevede, la pct. 82, următoarele: “Răspunderea membrilor organelor de supraveghere/conducere sau a oricărei persoane care a cauzat starea de insolvență a debitorului persoană juridică constituie parte integrantă din procedura insolvenței privită în ansamblul legii cadru în materie”³⁶.

Capitolul III este grupat pe **3 Secțiuni** și relevă răspunderea pentru anularea actelor frauduloase, întocmite în perioada suspectă.

³³ „persoana împotriva căreia s-a pronunțat o hotărâre definitivă de atragere a răspunderii nu mai poate fi desemnată administrator sau, dacă este administrator în alte societăți, va fi decăzută din acest drept timp de 10 ani de la data rămânerei definitive a hotărârii.”

³⁴ Minutele acestor instanțări sunt disponibile online: <https://inm-lex.ro/litigii-cu-profesionistii-si-insolventa>.

³⁵ A se vedea : https://inm-lex.ro/wp-content/uploads/2021/12/Minuta-intanlire-practica-neunitara-litigii-cu-profesionisti-Constanta-16_17_09_2021_site.pdf, pp.27-33

³⁶ Acest considerent a fost reținut și la pct.83 al dec nr.27/2022

În **Secțiunea 1**, facem referire la anumite considerații de natură generală, aplicarea acțiunii în anulare în procedura insolvenței precum și criteriile generale ale acțiunii în anulare în procedura insolvenței.

În practică, acțiunea pauliană a fost folosită în cazuri, în care debitorii au încercat să își reducă activele, prin transferuri de proprietate sau alte mijloace de evitare a plății creanțelor. De exemplu, dacă un debitor a vândut activele sale, la un preț redus, unui prieten sau membru al familiei, înainte de a intra în insolvență, un creditor ar putea intenta o acțiune pauliană, pentru a anula această tranzacție și pentru a recupera bunurile în numele său.

Acțiunile în anulare sunt instrumente legale, care permit înlăturarea anumitor acte juridice, efectuate de o companie înaintea declarării falimentului, astfel încât activele să fie recuperate și să fie distribuite în mod egal, între creditori. Aceste acte juridice includ transferuri de active, plăți sau alte tranzacții, făcute de companie cu intenția de a evita plata datoriilor sau de a favoriza anumiți creditori în detrimentul altora.

Analiza elementelor constitutive determinante, care atrag caracterul fraudulos al unui act sau al unei operațiuni în acest domeniu, presupune reunirea a două elemente, respectiv unul material, care implică faptul că actul fraudulos conduce la imposibilitatea realizării dreptului creditorului, lucru care se întâmplă în momentul, în care actul determină imposibilitatea realizării dreptului de creanță precum și atunci când acesta nu mai are eficacitatea realizării dreptului de creanță și un element subiectiv, volitiv, care înseamnă că debitorul a încheiat actul, cunoscând faptul că prin acesta aduce atingere dreptului creditorului³⁷.

În cazul acțiunilor revocatorii pauliene, se permite anularea unor tranzacții sau acte juridice, efectuate de o persoană fizică sau juridică, înainte de a fi declarat falimentul, dacă acestea au fost făcute în scopul de a evita plata datoriilor sau de a favoriza anumiți creditori în detrimentul altora. Cu alte cuvinte, acțiunile revocatorii pauliene permit recuperarea unor active, care altfel ar fi fost pierdute în cadrul procedurii de faliment și distribuirea lor, în mod egal între creditori.

Secțiunea 2 analizează cazurile cuprinse în dispozițiile art. 117 alin. (2) din Codul Insolvenței și implicațiile acestora în concret, sub aspectul fraudei și a naturii frauduloase.

Astfel, potrivit acestui text legal, sunt prezentate și detaliate elementele, care implică anularea actelor cu titlu fraudulos, de la actele juridice cu titlu gratuit, actele dezechilibrate, actele încheiate de conivență cu terții, transferurile cu caracter preferențial, transformarea

³⁷A.Buta, A.Deli-Diaconescu în *Tratat practică.....*, coord.R. Bufen, A. Deli-Diaconescu, M. Sărăcuț, coordonatori, , p. 536.

creanțelor chirografare în creanțe garantate, plata datoriilor nescadente, actele juridice încheiate cu scop special precum și acele acte juridice, care au fost încheiate cu persoane care au relații speciale cu debitorul.

Secțiunea 3 a acestui capitol prezintă modul specific, în care operează acțiunile în anularea actelor frauduloase asupra răspunderii, analizând efectele răspunderii, în relația dintre debitorul falit și terțul dobânditor precum și față de subdobânditor. În același timp, în cadrul secțiunii, sunt analizate aspecte privind calitatea procesuală a creditorului majoritar, în formularea acțiunilor în anulare precum și răspunderea terțului dobânditor de rea-credință. De asemenea, au fost tratate și aspecte relevante, cu privire la răspunderea fostelor organe de conducere, în cazul anulării actelor frauduloase precum și aspecte de drept comparat, care denotă o bogată practică jurisprudențială în această materie.

O altă idee, subliniată în această parte a lucrării, este aceea privind modalitatea în care terțul dobânditor participă la o fraudă, care nu are nicio importanță pentru admiterea sau respingerea acțiunii în anulare, având relevanță doar asupra efectelor admiterii acțiunii în anulare, acestea fiind diferite prin raportare la buna sau reaua-credință, a terțului dobânditor sau a subdobânditorului precum și la natura caracterului oneros sau gratuit, al actului care formează obiectul cererii în anulare.

Prezumția de fraudă nu trebuie extinsă *de plano*, asupra terțului dobânditor sau subdobânditor, având aplicabilitate, fără urmă de tăgadă, principiul *actor incumbit probatio*, iar *onus probandi* a participării la fraudă, a dobânditorului sau subdobânditorului, incumbă promotorului acțiunii în anulare, respectiv administratorului/lichidatorului judiciar, comitetului creditorilor sau creditorului majoritar.

În ceea ce privește anularea actelor frauduloase în cadrul procedurii de insolvență, există mai multe acte normative la nivel european, care au relevanță în această privință.

În primul rând, Regulamentul (UE) 2015/848 al Parlamentului European și al Consiliului, privind procedurile de insolvență, stabilește că administratorul judiciar sau lichidatorul poate cere anularea actelor încheiate într-o perioadă anterioară declanșării procedurii de insolvență, dacă acestea sunt considerate ca fiind un prejudiciu adus creanțelor creditorilor. Această perioadă de timp poate varia între 6 luni și 5 ani, în funcție de legislația națională.

În plus, Directiva (UE) 2019/1023 a Parlamentului European și a Consiliului, privind restructurarea și insolvabilitatea, prevede, de asemenea, măsuri de protecție, împotriva actelor frauduloase. Astfel, în cazul în care un debitor se află în procedură de restructurare, administratorul judiciar sau lichidatorul poate cere anularea actelor încheiate în perioada

anterioară declanșării procedurii, dacă acestea sunt considerate ca fiind un prejudiciu adus creditorilor.

În ceea ce privește practica judiciară la nivel european, există cazuri în care s-au anulat acte frauduloase în cadrul procedurii de insolvență. Un exemplu relevant este *cazul C-472/16, Wiemer&Trachte GmbH, în care Curtea Europeană de Justiție* a decis că un creditor poate cere anularea unui acord de cesiune a creanțelor, încheiat între debitor și un alt creditor, dacă acest acord este considerat ca fiind un prejudiciu adus creditorilor.

Anularea actelor frauduloase, în cadrul procedurii de insolvență, este o problemă importantă în dreptul european al insolvenței și în legislația națională a statelor membre. CJUE a pronunțat mai multe decizii, care abordează această problemă, pe care le-am analizat în continuarea tezei.

CJUE a decis că Regulamentul UE, privind procedurile de insolvență, trebuie să primeze asupra legislației naționale a statelor membre, în cazul în care acesta oferă o soluție mai favorabilă pentru o procedură de insolvență transfrontalieră. Mai precis, CJUE a constatat că, în conformitate cu Regulamentul UE, o cerere de plată europeană poate fi emisă împotriva unei societăți aflate în procedură de insolvență, chiar dacă aceasta este subiectul unor interdicții de plată, prevăzute de legislația națională, a statului în care este înregistrată.

Astfel, CJUE a afirmat că Regulamentul UE, privind procedurile de insolvență, urmărește să creeze un cadru unitar și coerent, pentru procedurile de insolvență transfrontaliere, în Uniunea Europeană iar aplicarea uniformă a acestuia este esențială pentru a evita situații, în care creditorii pot fi dezavantajați din cauza diferențelor dintre legislațiile naționale. Prin urmare, CJUE a decis că, o cerere de plată europeană poate fi emisă, în cazul unei proceduri de insolvență transfrontalieră, chiar dacă există interdicții de plată, stipulate de legislația internă a statului în care este înregistrată societatea insolventă.

În ceea ce privește anularea actelor frauduloase în procedura de insolvență, există o jurisprudență vastă, în Statele Unite ale Americii iar standardele pot varia, în funcție de stat. Cu toate acestea, există câteva principii importante, care sunt aplicate în general în toate statele.

Una dintre cele mai importante reguli, în cazul anulării actelor frauduloase în procedura de insolvență, este Legea privind transferul fraudulos de active (Fraudulent Transfer Act), care este o lege federală și se aplică în toate statele. Această lege permite unui administrator al insolvenței, să anuleze transferul de active, care a fost făcut cu scopul de a evita plata datoriilor.

În plus, în ceea ce privește procedurile de faliment, există o altă lege federală, numită Legea privind falimentul fraudulos (Bankruptcy Fraud Act), care face ca orice persoană, care face declarații false sau ascunde active sau proprietăți, să fie pasibilă de urmărire penală.

De asemenea, **există jurisprudență relevantă, în Statele Unite, cu privire la anularea actelor frauduloase în procedura de insolvență.** De exemplu, în cazul *Inre Kaiser*, Curtea a stabilit că orice act fraudulos, care este legat de procedura de faliment, poate fi anulat, indiferent de când a fost făcut. De asemenea, în cazul *United States v. McCombs*, Curtea a decis că orice transfer de active, care a fost făcut în timpul procedurii de insolvență, poate fi anulat, dacă a fost făcut cu scopul de a evita plata datoriilor.

În concluzie, în Statele Unite ale Americii, există o lege federală și o jurisprudență vastă, care reglementează anularea actelor frauduloase în procedura de insolvență. Legea privind transferul fraudulos de active și Legea privind falimentul fraudulos sunt cele mai importante legi relevante în această privință.

Capitolul IV se ocupă exclusiv de aspectele legate de răspunderea penală și infracțiunile în legătură cu insolvența.

Astfel, **Secțiunea 1** analizează în profunzime, răspunderea penală, cu precădere pe răspunderea penală a persoanelor juridice în reorganizare dar și în lichidare. În același timp, în această secțiune, analizăm și persoanele fizice, care pot angaja răspunderea penală a persoanei juridice precum și modalitățile de reprezentare și de citare a persoanelor juridice, în procesul penal și a celor care se află în insolvență.

În cazul în care o persoană juridică se află în insolvență, este posibil ca aceasta să fi săvârșit infracțiuni sau ilegalități în perioada anterioară, care au dus la situația de insolvență. În astfel de situații, se poate analiza dacă aceste infracțiuni sau ilegalități au fost săvârșite cu intenție sau din culpă și dacă acestea sunt de natură să genereze răspundere penală.

De asemenea, în cazul procedurilor de insolvență, este posibil ca administratorii sau alte persoane implicate în conducerea societății să fi săvârșit infracțiuni sau ilegalități, care au condus la situația de insolvență. În astfel de situații, se poate analiza dacă acestea constituie infracțiuni de natură să genereze răspundere penală și dacă persoanele implicate pot fi trase la răspundere penală în conformitate cu legea.

Răspunderea penală, ca formă specială pentru infracțiunile în/și despre insolvență, constituie o formă, care atrage intervenția coercitivă a elementelor legate de privare de libertate, în contextul în care sunt săvârșite fapte de natură a angrena întreg ansamblul sistemului penal.

În expunerea de motive a Codului Penal, se arată că „s-a menținut opțiunea pentru modelul de răspundere directă a persoanei juridice, consacrat de dreptul belgian și olandez.

În consecință, răspunderea penală a persoanei juridice poate fi antrenată de orice persoană fizică ce acționează în condițiile prevăzute de lege (art. 135) și nu doar de acțiunile organelor sau reprezentanților acesteia”.

Conform teoriei culpei în organizare, vinovăția este explicată prin modul de organizare al persoanei juridice. Susținătorii acestei teorii se bazează pe faptul că persoana juridică trebuie să răspundă pentru acțiunile agenților săi, care sunt urmare a faptului că persoana juridică, prin organele sale, nu a luat anumite măsuri de precauție, în ceea ce privește activitatea desfășurată de aceștia. Prin urmare, lipsa unui control al persoanei juridice, asupra activității reprezentanților sau prepușilor săi, antrenează răspunderea penală a acesteia dar nu pentru fapta agenților persoanei juridice ci pentru acțiunea sau inacțiunea persoanei juridice, anterior comiterii faptei de către persoanele fizice dar care a creat premisele pentru săvârșirea acestei fapte.

Secțiunea 2 a Capitolului este alocată aspectelor de drept comparat, ale răspunderii, cu precădere pe răspunderea penală a societăților, din Statele Unite ale Americii precum și a celor din Uniunea Europeană.

La nivelul Uniunii Europene, normele cu privire la cerința formei de vinovăție, aferentă răspunderii penale a persoanei juridice, se pot împărți în două categorii principale. Prima include statele, a căror legislație nu prevede răspunderea penală a persoanelor juridice, pe considerentul că elementul moral nu poate fi niciodată atribuit acestora iar a doua categorie cuprinde țările, ce au reglementat acest tip de răspundere, cu mențiunea că există diferențe semnificative de la un stat membru la altul.

Această situație a condus la teoretizarea a patru modele, cu privire la stabilirea formei de vinovăție: răspunderea indirectă sau teoria *respondeat superior*, teoria modelului de identificare, a celui de agregare și a modelului organizațional.

Teoria răspunderii indirecte are o abordare de atribuire a formei de vinovăție, preponderent de natură civilă, în sensul că orice abatere a angajaților persoanei juridice va atrage răspunderea acesteia, cu singura condiție ca faptele să fi fost săvârșite în interesul companiei și/sau în legătură cu activitățile acesteia.

Modelul de identificare sau alter ego prevede că numai directorii sau angajații împuterniciți cu anumite responsabilități pot atrage răspunderea penală a persoanei juridice. Cu alte cuvinte, persoanele aflate în vârful ierarhiei, din cadrul persoanei juridice, sunt asimilate acesteia și se consideră că acționează ca însăși compania și nu în numele acesteia. Acest model își găsește aplicare mai ales în raport cu infracțiunile, care cer o anumită formă de vinovăție și vine în completarea răspunderii indirecte. Ambele modele impun ca făptuitorul-

persoană fizică să fie identificat(în cazul primului model poate fi vorba de orice angajat, în cazul celui de al doilea, de un reprezentant la nivel înalt, al persoanei juridice), ceea ce a condus la apariția celui de-al treilea model, cel de agregare.

Secțiunea 3 a Capitolului V este rezervată infracțiunilor în legătură și despre insolvență iar dezvoltarea pe larg, a acestora, are loc prin împletirea elementelor teoretice, cu cele practice, prin analiza profundă, a specificului acestor infracțiuni.

Astfel, legea condiționează insolvența iminentă, exclusiv de lipsa fondurilor bănești, astfel încât o insolvabilitate a debitorului este total ne semnificativă, în condițiile în care acesta are resurse financiare îndestulătoare pentru a plăti, la scadență, creanțele.

În dreptul anglo-saxon (Marea Britanie și SUA), se folosește cuvântul echivalent „*bankruptcy*” iar dreptul românesc a adoptat ca sintagma „*în faliment*” să fie în titulatura societăților aflate în procedura falimentului și expresiile franceze „*en faillite*” precum și cea englezească „*in bankruptcy*”. În terminologia actuală, „*bancrută*” simbolizează fapta ilicită, care, singură sau împreună cu alte fapte de natura ilicitului, au determinat insolvența debitorului.

Starea de insolvență, a unei debitoare, apare ori de câte ori debitorul nu poate să facă față datoriilor sale certe, lichide și exigibile iar infracțiunile de tipul bancrutei nu pot să fie comise decât pe fondul apariției acestei stări de insolvență, a debitorului.

Prezumția de insolvență a debitorului există în momentul în care, după 60 de zile de la scadență, acesta nu a plătit datoria față de creditor iar aceasta este o prezumție relativă, debitorul fiind cel care trebuie să facă dovada existenței lichidităților necesare pentru plata datoriilor sale certe, lichide și exigibile.

Elementul subiectiv al infracțiunilor, în general, și al acestor tipuri de infracțiuni speciale, este, fără urmă de dubiu, unul extrem de important și de pregnant, astfel încât acesta trebuie analizat ca un complex de natură a pune în mișcare întreg mecanismul, care implică răspunderea persoanei juridice.

Răspunderea penală, a societății comerciale, poate fi analizată sub mai multe aspecte și anume, competența materială, forma de vinovăție, faptele ilicite ce atrag răspunderea și sancțiunile aplicabile.

Ca o particularitate, de exemplu la bancruta frauduloasă, ca infracțiune aplicabilă participanților dintr-o lege specială, cum este cea a insolvenței, se impune, din punctul meu de vedere, o propunere *de lege ferenda*, care să clarifice, fără urmă de tăgadă și să particularizeze, în funcție de domeniul de activitate al debitoarei, noțiunea de „*lista creditorilor indispensabili*”, întrucât, la momentul de față, Codul Insolvenței nu stabilește fără urmă de

tăgadă, posibila componentă a acestora. Acest lucru este extrem de necesar, pentru a nu mai apărea sincope și neînțelegeri, care să lase la îndemâna participanților la procedură, această categorie de creditori, care, pe lângă caracterul privilegiat, pe care îl au în privința distribuirii sumelor cuvenite precum și rolul determinant de multe ori în votarea unui plan de reorganizare, pot determina implicații și consecințe penale, care pot atrage răspunderea penală și patrimonială, tocmai pentru că această categorie nu este definită și reglementată suficient pentru a se elimina dubiul.

În **Secțiunea 4** este analizată infracțiunea de gestiune frauduloasă, astfel cum aceasta își găsește incidența practică în cadrul procedurii insolvenței. Tot în cadrul acestei secțiuni o parte importantă, a acesteia, se referă la alte infracțiuni în legătură cu procedura insolvenței dar și la aspecte de ordin jurisprudențial, din alte state.

Pornind de la premisa existenței calității de funcționar public asimilat a administratorului judiciar și a lichidatorului judiciar, consider că aceste persoane (participanți în procedura insolvenței) pot avea calitatea de subiecți activi ai unor infracțiuni de corupție și de serviciu, precum luarea de mită, abuzul în serviciu sau conflictul de interese.

Răspunderea penală, ca formă a răspunderii pentru insolvență, amplifică conotațiile și implicațiile de natură patrimonială(pecuniară), trecând sub imperiul forței coercitive și represive, a statului, care implică suprimarea libertății fizice și implică, în mod firesc, forma cea mai amplă a răspunderii.

Infracțiunile derivate din insolvență sunt infracțiuni de rezultat, cu un grad de pericol social ridicat iar prejudiciul, pe care acestea îl produc, are implicații patrimoniale asupra averii debitoarei falite, contribuind în mod natural, la imposibilitatea acoperirii masei credale întocmite împotriva debitoarei falite.

La nivelul Uniunii Europene operează **trei tipuri de răspundere**, respectiv **civilă, penală și administrativă** iar la nivelul fiecărui stat membru se poate constata fie prevalența uneia dintre aceste forme, fie antrenarea concomitentă a două dintre acestea, deoarece a treia nu este reglementată în legislația statului respectiv.

În acest sens, *Bulgaria*³⁸, *Germania*, *Grecia*, *Letonia* și *Suedia* nu au reglementată în legislația lor, răspunderea penală a persoanei juridice. În unele state membre, răspunderea penală a persoanei juridice este o instituție de dată recentă, cum ar fi *Cehia*, care a legiferat acest tip de răspundere în 2012 sau *Spania*, *Slovacia* și *Luxemburg*, care au efectuat această

³⁸ În anul 2005, Bulgaria a introdus în legislația sa răspunderea administrativ-penală a persoanei juridice.

reglementare în 2010. **Portugalia** a introdus acest tip de răspundere în 2007, **Polonia** în 2002, **Belgia** în 1999 iar **Franța**, în 1994³⁹, ceea ce explică jurisprudența restrânsă în această materie.

Cu titlu exemplificativ, în conformitate cu *Legea luxemburgheză* din 3 martie 2010, entitățile corporative pot fi trase la răspundere penală, pentru infracțiuni sau delictе comise de organisme sale corporative sau de directori, în numele și interesul lor iar răspunderea entității juridice nu exclude posibilitatea supunerii la răspundere individuală, a oricărei persoane, care a comis aceleași infracțiuni sau delictе penale. Astfel, o persoană juridică va răspunde penal pentru toate infracțiunile și abaterile prevăzute de Legea din 2010 și de legile speciale, cum ar fi Legea privind societățile comerciale din 10 august 1915, cu modificările ulterioare, Legea privind licențele de afaceri din 2 septembrie 2011, modificată și Legea împotriva spălării banilor și finanțării terorismului din 10 august 2004, cu modificările ulterioare.

De asemenea, o treime dintre statele membre nu au inclus în legislația națională, răspunderea administrativă a persoanei juridice pentru fapte ilicite: **Austria, Franța, Ungaria, Irlanda, Italia**⁴⁰, **Polonia, Slovenia și Slovacia**. De altfel, nu există o definiție clară, a răspunderii administrative. Pe de o parte, *există sancțiuni administrative, pentru fapte penale*, cum este cazul **Germaniei**, pe de altă parte, faptele ilicite, cu caracter concomitent administrativ și pseudo-penal, sunt considerate ca aparținând sferei dreptului penal, potrivit Curții Europene de Justiție⁴¹. **În consecință, în legislația națională a unui stat, unde se aplică sancțiuni administrative pentru abateri de această natură dar care pot fi situate și în sfera dreptului penal, sunt considerate ca răspundere administrativă pentru fapte ilicite.**

Răspunderea penală, a societății comerciale, poate fi analizată sub mai multe aspecte și anume, competența materială, forma de vinovăție, faptele ilicite ce atrag răspunderea și sancțiunile aplicabile.

³⁹ Gert Vermeulen, Wendy De Bondt, Charlotte Ryckman, *Liability of legal persons for offences in the EU*, Antwerpen, Apeldoorn, Portland, Maklu, 2012, p. 34.

⁴⁰ Conform Legii 231/2001 "Disciplina della responsabilita' amministrativa delle persone giuridiche, delle societa' e delle associazioni anche prive di personalita' giuridica, a norma dell'art. 11 della legge 29 settembre 2000 n. 300", legiuitorul italian definește răspunderea persoanei juridice ca fiind administrativă, în realitate însă, aceasta este penală.

⁴¹ ECtHR, 21 Februarie 1984, Nr. 8544/79, Öztürk c. Germany.

IV. Metode de cercetare științifică

Metodele de cercetare științifică, utilizate, au fost dintre cele mai diverse.

Teza pornește de la **metoda istorică sau contextuală**, care reprezintă punctul de pornire în analiza instituției răspunderii pentru insolvență, a profesionistului comerciant societate comercială, pentru a putea înțelege și aprofunda modul cum s-au format aceste instituții, cum au interacționat și care a fost mecanismul specific fiecăruia. Scopul ce a determinat această analiză, este acela de înțelege cadrul normativ actual, al unei astfel de instituții.

Nu pot lipsi **metodele analitică, sintetică și sistemică**, prin intermediul cărora s-a încercat clarificarea cât mai profundă, a instituției răspunderii specioase, pentru insolvență, în contextul actual, cu implicații laborioase și nebănuite asupra vieții comerciantului societate comercială.

Orientarea avută în prezenta teză a fost aceea de a găsi soluții și similitudini practice, atât în jurisprudența națională cât și în cea a unor state europene sau din alte părți ale lumii.

Metoda interdisciplinară are în vedere depășirea câmpului dreptului comercial și pătrunderea pe tărâmul altor discipline, cum ar fi dreptul penal dar și civil pur. Pentru îndeplinirea obiectivelor propuse, am analizat modul în care interacționează dreptul comercial cu dreptul civil și dreptul penal, o parte importantă fiind rezervată relației interdisciplinare dintre aceste materii.

Metoda comparativă ocupă un loc important în demersul întreprins și nu se limitează la compararea instituțiilor similare, din cadrul dreptului insolvenței. Metoda a dat posibilitatea analizei unor instituții similare, din dreptul european sau american, depășind, totodată, sfera dreptului nostru.

Dacă dreptul comparat acționează la nivel macrojuridic, **metoda comparativă**, care derivă din această disciplină științifică, acționează la nivel microjuridic și are în vedere compararea instituțiilor de drept sau anumite chestiuni particulare, regăsite în două sau mai multe sisteme⁴².

După cum rolul dreptului comparat este educativ, explicativ și reformativ⁴³, în aceleași condiții operează și metoda comparativă, utilizată în părțile consacrate din lucrare.

⁴² Pentru detalii, a se vedea Gilles Cuniberti, *Grands systèmes de droit contemporains*, 4e édition, Librairie générale de droit et de jurisprudence, Paris, 2019, p.21.

⁴³ Pierre Arminjon, Baron Boris Nolde, Martin Wolff, *Traité de droit comparé*, Tome I, Librairie générale de droit et de jurisprudence, Paris, 1950, p. 13.

Metoda comparativă ajută la interpretarea dispozițiilor împrumutate, la observarea originii și evoluției soluțiilor legislative, este complementară metodei critice și analogă metodei istorice, pe când metoda comparativă operează în spațiu, metoda istorică operează în timp⁴⁴. Metoda comparativă ajută la buna înțelegere, a dreptului național, identificarea avantajelor și dezavantajelor soluțiilor legislative, regăsite în alte sisteme de drept, ajută la extinderea viziunii legiuitorului și a celor care aplică legea, ajută la îmbunătățirea legislației și identificarea celor mai bune soluții, prin analizarea succeselor și eșecurilor ivite în alte state⁴⁵. Din nucleul dur, dat de rolul educativ, explicativ și reformativ, al metodei comparative, decurg încă două atribute: valoarea de argument, în sensul că nu putem ignora nici faptul că metoda comparativă stă la baza argumentelor de drept comparat utilizate de practicieni⁴⁶ dar și rolul confirmativ al unei soluții, al unui raționament sau al justificării unei instituții juridice.

Părțile din lucrare, rezervate dreptului comparat, se axează asupra analizei soluțiilor din dreptul românesc și pun un accent deosebit, pe jurisprudența în special de sorginte anglo-saxonă.

Lucrarea de cercetare științifică se vrea, în primul rând, pe lângă aspectele de ordin teoretic analizate și aprofundate, o lucrare cu un profund caracter practic, bazată pe practica instanțelor naționale dar și internaționale.

Dreptul comparat ne ajută să identificăm soluții, la care nu ne-am gândit și validează o serie de idei preconizate în sistemul de drept național. Dreptul francez este un drept cu o tradiție importantă, avansat din punct de vedere legislativ, jurisprudențial și doctrinar.

În elaborarea lucrării, am utilizat, pentru documentare, lucrările de specialitate din doctrina românească și străină, culegeri de jurisprudență, bazele de date ale autorităților publice naționale (Institutul Național al Magistraturii, Institutul Român pentru Informații Juridice) și europene (Consiliul Europei, Uniunea Europeană), bazele de date ale instanțelor naționale (Curtea Constituțională, Înalta Curte de Casație și Justiție) și internaționale (Curtea de Justiție a Uniunii Europene, Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Consiliul de Stat din Franța, Curtea de Apel din Quebec, Delaware etc).

Studiul doctrinei naționale și străine a fost facilitat, pe de-o parte, de accesul la publicațiile Bibliotecii Centrale Universitare și cele ale Bibliotecii Naționale a României, de

⁴⁴ Idem, pp. 14, 19.

⁴⁵ Idem.

⁴⁶ Fabrice Melleras, *L'argument de droit comparé en droit administratif français*, Bruylant, Paris, 2018, p. 24. Pentru utilizarea argumentelor de drept comparat de către judecătorii americani, a se vedea Stephen Breyer, *La Cour suprême, le droit américain et le monde*, Odile Jacob, Paris, 2015, p. 381.

accesul la bazele de date internaționale, asigurat de Universitatea din București - Facultatea de Drept iar pe de altă parte, de accesul la publicațiile Bibliotecii Naționale și Universitare din Strasbourg și la publicațiile Bibliotecii Curții Europene a Drepturilor Omului.

V. Concluziile lucrării

În ceea ce privește partea consacrată concluziilor, am pornit de la obiectivele fixate la începutul tezei, concluziile fiind valorificate corespunzător, sub forma unor propuneri de *lege ferenda*.

Pe parcursul lucrării, am încercat să oferim o analiză cât mai profundă, întrucât complexitatea problematicii abordate impune acest lucru. În acest fel, cercetarea științifică elaborată este o incursiune de referință, care pornește de la opinii doctrinare acceptate și controversate, jurisprudență internă și străină dar și jurisprudența Curții de Justiție a Uniunii Europene, cu referire la problemele, implicațiile și conotațiile acestei instituții.

Modalitățile prin care se angrenează răspunderea în materia insolvenței, este o temă de actualitate, fiind legată de viața de zi cu zi a comerciantului persoană juridică, care, în angrenajul și marasmul activităților pe care le desfășoară, are drepturi și obligații, pe care trebuie să le îndeplinească.

Regimul juridic, al acestei forme specioase de răspundere instituit de art.169, se află pe tărâmul răspunderii civile și reprezintă unul dintre domeniile cele mai interesante, nu doar în virtutea generalității și multitudinii aplicațiilor sale dar și datorită numeroaselor fluctuații și metamorfoze suferite în decursul timpului.

În prezenta lucrare, înțelegem să folosim terminologia actuală, care s-a cristalizat în întreaga practică a instanțelor de judecată, respectiv noțiunea de Cod al Insolvenței, referindu-ne la actuala lege nr. 85/2014, privind procedurile de prevenire a insolvenței și de insolvență, modificată.

Pe cale de consecință, forma de răspundere specială, reglementată pentru intrarea în insolvență, are natura unei răspunderi civile și implică mai multe etape, de la introducerea cererii de deschidere a procedurii, consecințele juridice ale acesteia asupra activității curente a debitoarei, a actelor și faptele juridice în derulare precum și implicațiile asupra anulării actelor juridice frauduloase.

Am arătat că, într-o formulă sintetică, în cadrul tezei de doctorat, se are în vedere analiza teoretică și mai ales practică, a implicațiilor răspunderii, asupra procedurii insolvenței.

Răspunderea civilă a profesioniștilor se referă la obligația acestora, de a-și asuma responsabilitatea pentru eventualele prejudicii sau daune, cauzate în exercitarea profesiei lor. Această responsabilitate este prevăzută de lege și se aplică în mod special, profesioniștilor, care prestează servicii către clienți, cum ar fi medicii, avocații, contabilii sau arhitecții.

În general, răspunderea civilă a profesioniștilor este reglementată prin lege și poate fi angajată, în cazul în care un profesionist își îndeplinește neglijent sau defectuos, obligațiile față de un client sau o terță parte. Această răspundere poate fi contractuală sau extracontractuală și poate implica obligația de a acorda despăgubiri, pentru prejudiciile suferite sau de a remedia daunele cauzate.

De lege ferenda, ar trebui prevăzut că asociații societății cu răspundere limitată vor suporta, în subsidiar față de societate, pierderile sociale, până la concurența părților sociale pe care le dețin.

Această precizare apare ca fiind importantă, întrucât “plata” părților sociale, despre care vorbește art. 2 lit. e) din Legea societăților comerciale („asociații sunt obligați numai la plata părților sociale”), este o obligație contractuală, specifică oricărei societăți comerciale, nu în special celei cu răspundere limitată (obligația de a face aporturi o au și asociații nelimitat răspunzători, din societățile de persoane). În plus, asociații în nume colectiv sau comanditații societăților în comandită simplă ori pe acțiuni, răspund nelimitat și solidar iar comanditarii răspund până la concurența aportului lor.

În materia răspunderii pentru insolvență, există mai multe dispute doctrinare și jurisprudențiale, care sunt legate de interpretarea și aplicarea regulilor și principiilor în această materie.

Unul dintre aspectele dezbătute este extinderea *modalităților de răspundere pentru insolvență la persoanele juridice*, cum ar fi administratorii sau conducerea societăților comerciale. Unele jurisprudențe consideră că administratorii ar trebui să fie responsabili pentru insolvența societății pe care o conduc, în timp ce altele consideră că această răspundere ar trebui să fie limitată la situații de fraudă sau neglijență gravă.

Referitor la gradul de vinovăție, există dispute cu privire la gradul de vinovăție, necesar pentru a stabili răspunderea pentru insolvență. Unii susțin că este necesară doar neglijența, în timp ce alții consideră că este necesară voința.

Diligența pe care trebuie să o exercite administratorul societății ca un bun *pater familias* poate cauza grave neglijențe în managementul societății și angrena răspunderea pentru eventualele prejudicii cauzate societății ceea ce face ca și forma de vinovăție a culpei să trebuiască să fie reglementată alături de intenție în textul de lege.

Aceste tipuri de activități, care determină incidența răspunderii, pot fi săvârșite, din punctul nostru de vedere, de către auditorul financiar, expertul contabil dar și avocatul sau consilierul juridic, al societății.

De lege ferenda, propunem, pe această cale, modificarea textului legal, prin introducerea și a culpei, ca formă de antrenare a răspunderii juridice speciale, reglementate de art. 169 alin. (1) din Legea nr. 85/2014.

De lege ferenda, apreciem faptul că prevederile art. 115 din Codul Insolvenței referitoare la scutirea de taxă de timbru a acțiunilor care vizează cereri pecuniare, de natură a întregi patrimoniul debitoarei, ar trebui completate cu faptul că această cauțiune nu ar trebui să fie datorată, în situația în care este promovată de către administratorul/lichidatorul judiciar. Acest lucru ar fluidiza și ar eficientiza recuperarea efectivă a sumelor de bani, întrucât, până la soluționarea litigiului, s-ar putea prezerva bunurile pârâtului prezumtiv responsabil de starea de insolvență și ar permite în concret și recuperarea efectivă a unor sume de natură să satisfacă creditorii care se află în această procedură concursuală.

*Considerăm că doar pârâții dintr-o astfel de acțiune ar trebui să depună la grefa instanței, până la judecarea unei astfel de acțiuni, cu titlu de cauțiune în valoarea de 10% din suma de bani pentru care s-a formulat acțiunea în atragerea răspunderii, întemeiată pe dispozițiile art.169 din Codul Insolvenței, putând astfel ca până la soluționarea unei astfel de cauze să se folosească de toate atributele dreptului de proprietate (*usus, fructus și abusus*) asupra bunurilor proprii, creditorii putându-se satisface din cauțiunea depusă, în cazul în care pârâtul ar cădea în pretenții.*

Concluziile, care se impun a fi elaborate cu privire la reglementarea acestei forme specioase de răspundere **în materia anulării actelor frauduloase**, sub imperiul legii insolvenței, au la bază faptul că ipoteza fraudei la lege, astfel cum aceasta este particularizată în această procedură, ascunde intenția clară, a debitorului, de a goli de patrimoniu sau, cel puțin, intenția acestuia de a prejudicia creditorii debitorului.

Un aspect practic, de natură a fi luat în considerare, este acela al executării silite, care are ca punct de începere perioada suspectă a debitorului; jurisprudența a menționat că actele și operațiunile comerciale trebuie să fie încheiate de un debitor, prin exprimarea voinței și intenției, respectiv a consimțământului valabil exprimat și să aibă drept rezultat, diminuarea patrimoniului debitorului în dauna creditorilor și, ca urmare, nu ar putea forma obiect al acțiunii în anulare, acele acte juridice, prin care s-a diminuat patrimoniul debitorului, dacă acestea au

fost încheiate de alte persoane abilitate de lege, cum ar fi executorul judecătoresc, în cadrul procedurii executării silite⁴⁷.

O altă perspectivă, care trebuie să fie avută în vedere, este aceea că interpretarea scopului instituirii acestei proceduri a insolvenței precum și a perioadei suspecte, este legată de aprecierea, potrivit căreia demararea procedurii ar putea încălca ordinea de prioritate. Constituirea unei garanții, în această perioadă, este extrem de similară cu cazul de răspundere menționat la lit. e) din art. 117 alin. (2) din lege. Astfel că o concluzie, care ar putea fi trasă, este aceea că și poziția de prezumată rea-credință, a debitorului, comportă conotații, în sensul că acesta încheie acte defavorizante, tocmai pentru că nu are altă opțiune.

Tentativa debitorului, de a se restructura prin intermediul acestei proceduri, în contextul în care este una corectă, nu poate să conducă decât către protejarea acelor acte sau operațiuni, care sunt într-o relație *sine qua non*, cu restructurarea care are loc.

*De lege ferenda, considerăm că se impune ca reintrarea bunului, obiect al garanției, în patrimoniul debitorului, să fie distinct reglementată printre modalitățile de contestare prevăzute de art. 113 din Codul insolvenței, întrucât nu există niciun alt remediu procesual, pus la îndemâna creditorilor, pentru a reglementa apariția pe parcursul procedurii, a unei anulări de act fraudulos iar procedura insolvenței, fiind prin natura ei, o procedură care curge, *tempus regit actum*, noțiune care poate fi aplicată cu succes, pentru această procedură a reîntoarcerii în patrimoniul debitoarei.*

Totuși, la momentul de față, există și remediu acordat de art. 111 din Legea nr. 85/2014, modificată(Codul Insolvenței), însă acesta privește exclusiv contestația la tabelul preliminar de creanțe, astfel că este imperios să fie dublat de acțiunea în anulare a unui transfer fraudulos, creditorul putând obține, pe această cale, doar o suspendare a soluționării contestației, până la momentul la care se va obține o soluție definitivă a acțiunii formulate pe dispozițiile art. 117-118 din Codul insolvenței. *Per a contrario*, doctrina apreciază că, dacă înstrăinarea bunurilor asupra cărora a purtat garanția, a avut loc în perioada suspectă de 2 ani/6 luni, reglementată de art. 117 din Legea nr. 85/2014, în cadrul activității obișnuite a debitorului (business as usual), creanța va fi înscrisă în categoria celor chirografare, creditorul ipotecar putând urmări bunul, în mâinile terțului dobânditor⁴⁸.

O altă propunere de lege ferenda este legată de efectele renunțării practicianului în insolvență, la continuarea acțiunii în anulare introduse iar propunerea este să fie introdus

⁴⁷ C. A. București, s. a V-a com, dec. com. nr. 1165/2006, în B.J. nr. 2/2006, Editura Brilliance, 2007.

⁴⁸ Fl.-I. Moțu, *Garanțiile atipice în cadrul procedurii de insolvență. Garanțiile constituite anterior deschiderii procedurii*, în Phoenix nr. 68, aprilie-iunie 2019, p. 22-23.

un text de lege, care să precizeze că, într-o atare situație, are legitimare procesuală activă în a continua demersul procedural, comitetul creditorilor, care are calitate procesuală subsidiară iar, în situația în care nu există, creditorul care are 50% din masa credală sau în situația în care nici un astfel de creditor nu există, creditorul care are cel puțin 20% din masa credală. Apreciem ca oportună o astfel de prevedere, în virtutea ocrotirii interesului concursual al creditorilor, în cadrul procedurii insolvenței, întrucât astfel se poate termina un demers important, căruia i-ar lipsi finalitatea.

De lege ferenda, considerăm că, sub incidența dispozițiilor art.169 alin. (1) lit. h), ar fi necesară inserarea posibilității tragerii la răspundere a persoanelor care, cu intenție dovedită, au lăsat ca creanțele pe care debitoarea le are de recuperat, să se prescrie. Astfel, ar fi necesar să fie modificat textul de lege, în sensul posibilității atragerii răspunderii, în contextul în care creanțele pe care debitoarea le are de recuperat, s-au prescris cu 6 luni anterior deschiderii procedurii.

În fine, concluziile, care se desprind din prezenta lucrare, au la bază structura actuală a legislației în materie iar teza de față încearcă, pe cât posibil, să pună în evidență elementele de natură teoretică, cu cele practice, într-o sincronizare armonioasă, care să poată permite atât teoreticianului cât și practicianului interesat de domeniu, să înțeleagă acest fenomen al răspunderii în și despre insolvență.

Prin intermediul prezentului demers științific, am încercat să efectuez un examen de ordin comparativ, între legislația națională și cea a altor state, între doctrina națională și internațională dar mai ales implicațiile asupra jurisprudenței interne precum și cea din alte state. Acest lucru a fost realizat prin palparea, în mod concret, a elementelor care conturează instituția răspunderii în materia insolvenței, prin identificarea măsurii și a modalităților în care legislația actuală este sau nu justă, suficientă sau perfectibilă.

*

* *

*

BIBLIOGRAFIE

Acte normative

- 1.***, *Codul civil al României*, M. Of., Partea I, nr. 409 din 10 iunie 2011
- 2.***, *Legea nr. 31/1990 privind societățile comerciale*, M. Of, Partea I, nr. 1066 din 17 noiembrie 2014
- 3.***, *Legea nr. 64/1995 privind procedura reorganizării judiciare și a falimentului*, M. Of., Partea I, nr. 130 din 29 iunie 1995
- 4.***, *Legea nr. 85/2006 privind procedura insolvenței*, M. Of., Partea I, nr. 359 din 21 aprilie 2006
- 5.***, *Legea nr. 85/2014 privind procedurile de prevenire a insolvenței și de insolvență*, M. Of., Partea I, nr. 466 din 25 iunie 2014

Lucrări de autori, tratate, monografi

1. I. Adam, *Drept civil. Obligații*, Editura All Beck, București, 2004
2. I. Adam, C. N. Savu, *Legea procedurii insolvenței. Comentarii și explicații*, Editura C. H. Beck, București, 2006
3. Adam S., Blaise N., Colette-Bassecqz N., *La responsabilité pénale des personnes morales en Europe/Corporate criminal liability in Europe*, Brussels, La Charte, 2008
4. I. Albu, *Drept civil. Contractul și răspunderea civilă*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1994
5. S. Angheni, *Drept comercial ,tratată*, Editura C. H. Beck, București, 2019
- 6.S.Angheni, *Drept comercial, Profesioniștii-comercianți*, Ed.CH Beck, 2013
- 7.S.Angheni, *Drept comercial ,tratată*, Editura C. H. Beck, București, 2022
8. N.C. Aniței, *The law applicable to the matrimonial agreement, Romanian Private International Law*, Editura Lambert Academic Publishing, 2013
9. E. Antonescu, *Codul comercial adnotat*, vol II, Minerva, Institut de Arte Grafice și Editură, București, 1912
10. G. Antoniu, N. Volonciu, *Practică judiciară penală vol. IV, comentarii*, Editura Academiei Române, București, 1993
- 11.A.Avram , *Procedura insolvenței.Răspunderea membrilor organelor de conducere*,Ed.Hamangiu, București 2010
12. A. Avram, *Procedura insolvenței. Partea generală*, Editura Hamangiu, București, 2008
13. A. Avram, *Procedura insolvenței. Efectele deschiderii. Primele măsuri*, Editura Hamangiu, București, 2010
14. M. Basarab, ș.a. *Codul penal comentat, Vol. I, Partea generală*, Editura Hamangiu, București, 2008
15. Fl. A. Băiaș, E. Chelaru, R. Constantinovici, I. Macovei (coordonatori), *Noul Cod Civil, comentariu pe articole*, ediția 2, Editura C. H. Beck, București, 2014
15. Gh. Beleiu, *Drept civil român. Introducerea în dreptul civil. Subiectele dreptului civil*, ed. a 11-a revăzută și adăugită, Editura Universul Juridic, București, 2007
16. S. Bodu, *Legea societăților adnotată*, Editura Rosetti Internațional, București, 2014
17. S. Bodu, *Tratat de drept societății*, Editura Hamangiu, București, 2019
- 18 S. Bodu, *Legea societăților comerciale comentată și adnotată*, Editura Rosetti, București, 2017
19. C. Bogdan, *Spălarea banilor*, Editura Universul Juridic, București, 2010

- 20 L. Bojin, *Acțiunea în anularea hotărârii Adunării Generale a Acționarilor*, Editura Universul Juridic, București, 2012
21. Al. Boroî (coordonator), M. Gorunescu, I. A. Barbu, B. Virjan, *Dreptul penal al afacerilor*, Editia 6, revizuită și adăugită, Editura C. H. Beck, București, 2016
- 22 Gh. Boboș, *Teoria Generală a Statului și Dreptului*, Editura Didactică și Pedagogică, București. 1983
23. N. Bourne, *Principles of company law*, 3rd ed., Editura Cavendish Publishing Limited, Londra, 1998
24. R. Bufan, A. Deli-Diaconescu, M. Sărăcuț, coordonatori, *Tratat practic de insolvență*, Volumul I, Ed. a 2-a, revizuită și adăugită, Editura Hamangiu, București, 2022
25. R. Bufan ș.a., *Tratat practic de insolvență*, Editura Hamangiu, București, 2014
26. R. Bufan, *Reorganizarea judiciară și falimentul*, Editura Lumina Lex, București, 2001
27. C. Bulai, *Drept penal român, Partea generală, Vol. II*, Editura Șansa, București, 1992
- 28.A.Buta, *Anularea actelor frauduloase în procedura insolvenței*, Ed.Ch.Beck, 2012
29. M. B. Cantacuzino, *Elementele dreptului civil*, Editura C. H. Beck, București, 1998
30. S. Carval, *La construction de la responsabilité civile*, Presses Universitaires de France, Paris, 2001
31. O. Căpățînă, *Societățile Comerciale*, Editura Lumina Lex, București, 1994
- 32.. O. Căpățînă, *Societățile comerciale, ediția a II-a actualizată și întregită*, Editura Lumina Lex, București, 1996
33. O. Căpățînă, *Dreptul concurenței comerciale*, vol I, Editura All, București, 1997
34. St. D. Cărpenaru, *Drept comercial. Procedura falimentului*, Editura Global Print, București, 1998
35. St. D. Cărpenaru, V. Nemeș, M. A. Hotca, *Legea nr. 85/2006 privind procedura insolvenței. Comentarii pe articole*, ed. a 2-a, Editura Hamangiu, București, 2008
36. St. D. Cărpenaru, M. A. Hotca, V. Nemeș, *Codul insolvenței comentat*, Editura Universul Juridic, București, 2014
37. St. D. Cărpenaru, M. A. Hotca, V. Nemeș, *Codul insolvenței comentat*, Editia a II-a revăzută și adăugită, Editura Universul Juridic, București, 2017
- 38.. St. D. Cărpenaru, C. Predoiu, S. David, Gh. Piperea, *Legea societăților comerciale. Comentariu Pe Articole Ed. 4*, Editura C. H. BECK, București, 2009
39. S. D. Cărpenaru, *Drept comercial român*, Editura All Beck, București, 1995 și 1998
40. I. Chis, *Pedepsele penale necarcerale ale secolului XXI*, Editura Wolters Kluwer, București, 2009
41. I. Ciolca, *Probele în procesul penal, Practică judiciară*, ed. a 2-a, Editura Hamangiu, 2011
42. F. Ciopec, *Individualizarea judiciară a pedepselor. Reglementare. Doctrină. Jurisprudență*, Editura C. H. Beck, București, 2011
43. D. Ciuncan, *Dreptul penal al afacerilor*, Editura Universul Juridic, București, 2012
- 44.Codul Comercial adnotat, Editura Tribuna, Craiova, 1994
45. D.A.Coldea, Teză de doctorat, *Procedura insolvenței în cazul grupului de societăți în România*, UBB Facultatea de Drept, 2021
46. M.Comșa, *Legea privind procedura insolvenței persoanelor fizice nr.151/2015, Legislație relevantă și comentarii*, Ed.Universul Juridic, București, 2015
47. L. Coras, *Sancțiuni penale alternative la pedeapsa închisorii*, Editura C. H. Beck, București, 2009

48. D. M. Costin, *Răspunderea persoanei juridice în dreptul penal român*, Editura Universul Juridic, București, 2010
49. M. Costin, *Răspunderea juridică*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1974
50. M. N. Costin, M. C. Costin, *Dicționar de drept civil*, ed. a 2-a, Editura Hamangiu, București, 2007
51. M. N. Costin, C. A. Jeflea, *Societățile comerciale de persoane*, Editura Lumina Lex, București, 1999
52. M. Cozian, A. Viandier, F. Deboissy, *Droit des sociétés*, Editura Lexis Nexis, 2022
53. C. Cucu, M. Gavriș, C. Bădoiu, C. Haragea, *Legea societăților comerciale nr. 31/1990. Repere bibliografice, practică judiciară, decizii ale Curții Constituționale, adnotări*, Editura Hamangiu, București, 2007
54. Dragoș Mihail Daghie, *Administrarea societăților pe acțiuni*, Editura Universul Juridic, București, 2016
55. Paul L. Davies, Gower and Daviss, *Principles of Modern Company Law*, Editura Sweet&Maxwell, Londra, 2003
56. A. Decencière-Ferrandière, *La Responsabilité internationale des États à raison des dommages subis par des étrangers*, Editura Rousseau, Paris, 1925;
57. D. Deteșan, *Insolvența persoanei fizice. Tratatul juridic al supraîndatorării consumatorului*, Ed. Hamangiu, 2015
58. H. Diaconescu, *Infracțiunile de corupție și cele asimilate sau în legătură cu acestea*, Editura All. Beck, București, 2004
59. V. Dobrinoiu, M. A. Hotca, M. Gorunescu, M. Dobrinoiu, I. Pascu, I. Chiș, C. Păun, N. Neagu, M. C. Sinescu, *Noul Cod penal comentat, partea generală*, vol. I, Editura Universul Juridic, București, 2012
60. V. Dongoroz ș.a., *Explicații teoretice ale Codului de procedură penală român, Partea Generală, Vol. II*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1970
61. John Downes, Jordan Elliot Goodman, *Finance&Investment Handbook*, Barron's Financial Guides, New York, 1995
62. M. A. Dumitrescu, *Codul de comerț adnotat, Vol I-III*, Editura Cugetarea, București, 1926
63. M. Eliescu, *Răspunderea civilă delictuală*, Editura Academiei, București, 1972
64. Eillis Ferran, *Principles of corporate finance law*, Editura Oxford University Press, New York, 2011
65. B. Fisseși J. Braithwaite, *Corporations, Crime and Accountability*, Cambridge, Cambridge University Press, 1993
66. M. Florea, *Responsabilitatea acțiunii sociale*. Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1988
67. Gaius, *Instituțiunile* (sub redacția lui Aurel N. Popescu), Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1982
68. S. Petrina Gavrilă, *Legea societăților comerciale. Practică judiciară*. Editura Hamangiu, București, 2009
69. F. Gazzoni, *Manuale di diritto private*, ed a 12-a, Edizioni Scientifiche Italiane, Napoli, 2006
70. I. L. Georgescu, *Drept comercial român*, Editura All Beck, București, 2002, vol. II
71. I. L. Georgescu, *Sinteza critică de lege ferenda a actelor de comerț. Autonomia dreptului comercial*, București, 1929
72. Dimitrie Gherasim, *Buna-credință în raporturile juridice civile*, Editura Academiei, București, 1981
73. G. Giudicelli-Delage, *Droit penal des affaires*, Ed. P.U.F., Paris, 2006
74. M. Gorunescu, *Infracțiunile prevăzute în legi speciale*, Editura Hamangiu 2012
75. M. K. Guiu, *Explicații preliminare ale noului Cod penal*, vol. II, Editura U.J., București, 2011

76. Max Hacman, *Drept comercial comparat*, Editura Curierul Judiciar, București, 1932
77. M. Hessel (coordonator), *Administrarea societăților pe acțiuni în economia de piață și de tranziție*, Editura All, București, 1997
78. M. A. Hotca, M. Dobrinoiu, *Infracțiuni prevăzute în legi speciale, vol. I*, Editura C. H. Beck, București, 2008
79. A. Ionașcu (coord.), *Contribuția practicii judecătorești la dezvoltarea principiilor dreptului civil român*, Editura Academiei, București, 1979
80. A. Iorgovan, *Drept administrativ. Tratat elementar*, Editura Hercules, București, 1993
81. M. Jeantin, P. Le Cannu, *Droit commercial. Entreprises en difficulté*, 7e ed., Dalloz, Paris, 2006
82. L. Josserand, *Cours de droit positif français*, Presses Universitaires de France, Paris, 1930
83. R. Jurj-Tudoran, D. D. Șaguna, *Spălarea banilor, Teorie și practică judiciară*, ed. 2, Editura Ch. Beck, București, 2016
84. A. Jurma, *Persoana juridică – Subiect al răspunderii penale*, Editura C. H. Beck, București, 2010
85. D. Kershaw, *Company law in context*, 2nd edition, Oxford University Press, Oxford, Regatul Unit, 2012
86. W A. Klein, John C. Coffee, Jr., *Business Organization And Finance*, The Foundation Press, New York, 1996
87. Francis Lefebvre, *Memento Practico*, Editura EDICIONES FRANCIS LEFEBVRE. SA, 2014
88. C. Lefter, *Societățile cu răspundere limitată – soluții teoretice și practice pentru întreprinzători*, Editura Economică, București, 1996
89. Al. Levi, *Teoria generale del diritto*, Editura CEDAM, Padova, 1967
90. Ph. Malaurie, L. Aynès, Ph. Stoffel-Munck, *Les obligations*, 4^eéd., Defrénois, Paris, 2009
91. L. Mera ș.a., *Codul de procedură penală adnotat*, Editura C. H. Beck, 2008
92. Ph. Merle, *Droit commercial. Sociétés commerciales*, Editurs Dalloz, Paris, 1998
93. J. Mestre, M.-E. Pancrazi, *Droit Commercial. Droit interne et aspects de droit international*, Editura LGDJ, Paris, 2003
94. Gh. Mihai, R. Motică, *Fundamentele dreptului. Optima justiția*, Editura All Beck, București, 1999
95. C-tin. Mitache, C. Mitache, *Drept penal român, Partea generală*, ed. a 8-a, Editura Universul Juridic, București, 2010
96. R. I. Motică, E. Lupan, *Teoria generală a obligațiilor civile*, Editura Lumina Lex, București, 2005
97. F. I. Moșu, *Acțiunea în anularea actelor frauduloase*, Editura Universul Juridic, București, 2015
98. E. Munteanu, *Regimul juridic al administratorilor societăților comerciale*, Editura All Beck, București, 2000
99. C. B. Nasz, *Dreptul insolvenței. Curs universitar, ed. a II-a, revizuită și adăugită*, Editura Universul Juridic, București, 2018
100. I. Neagu, *Drept procesual penal. Partea generală, vol. I*, Editura Paideia, București, 1998
101. L. Neagu, *Procedura insolvenței. Răspunderea membrilor organelor de conducere*, Editura Hamangiu, București, 2011
102. Hiroshi Oda, *Russian Commercial Law*, 2nd ed., Editura Martinus Nijhoff Publishers, Leiden, Olanda, 2007
103. V. Pașca, *Falimentul fraudulos. Răspundere și sancțiuni*, Editura Lumina Lex, București, 2005
104. V. Pașca, *Dreptul civil român. Introducere în dreptul civil. Subiectele dreptului civil*, ed. a 11-a revăzută și adăugită, Editura Universul Juridic, București, 2007
105. V. Pașca, *Codul penal comentat. Partea generală, vol. I*, Editura Hamangiu, București, 2007

106. M. Pașcanu, *Drept falimentar român*, Editura Cugetarea, București, 1926
107. V. Pătulea, *Finanțarea societăților comerciale, vol. I – Resursele proprii, capitalul social*, vol. I, Editura Hamangiu, București, 2009
108. R. Petrescu, *Drept comercial român*, Editura Oscar Print, București, 1996
109. B. Pillans, N. Bourne, *Scottish company law*, 2nd ed., Editura Cavendish Publishing Limited, Londra, 1999
110. Gh. Piperea, *Obligațiile și răspunderea administratorilor societăților comerciale. Noțiuni elementare*, Editura All Beck, București, 1999
111. Gh. Piperea, *Insolvența: legea, regulile și realitatea*, Editura Wolters Kluwer, București, 2008
112. Gh. Piperea (coord.), *Codul insolvenței. Note. Corelații. Explicații*, Editura C. H. Beck, București, 2017
113. L. Pop, *Drept civil român. Teoria generală a obligațiilor*, Editura Lumina Lex, București, 2000
114. L. Pop, *Tratat de drept civil, Obligațiile, Vol. I, Regimul juridic general*, Editura C. H. Beck, București, 2006
115. L. Pop, I-Fl. Popa, S. I. Vidu, *Tratat elementar de drept civil. Obligațiile conform noului cod civil*, Editura Universul Juridic, București, 2012;
116. L. Pop, Contribuții la studiul obligațiilor civile. Culegere de studii. Tabloul general al răspunderii civile în textele Noului Cod Civil, Ed. Universul Juridic, București, 2010
117. Tudor R. Popescu, Petre Anca, *Teoria generală a obligațiilor*, Editura Științifică, București, 1968
118. T. R. Popescu, *Dreptul comerțului internațional*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1983
119. J. Pradel, *Droit pénal général*, éd. 14, Éditions Cujas, Paris, 2002
120. G. Ripert, R. Roblot, *Traité de droit commercial. Tome 1, Les sociétés commerciales*, Editura LGDJ, Paris, 2002
121. R. Rizoio, *Curs de garanții civile*, Editura Hamangiu, București, 2020
122. I. Rosetti-Bălănescu, Al. Băicoianu, *Drept civil român. Studiu de doctrină și de jurisprudență*, Editura Socec&Co, S.A.R., 1943
123. C. Sainctelette, *De la responsabilité et de la garantie*, Editeur: Bruyland-Christophe et A. Chevalier-Marescq, Paris, 1884
124. M. Sărăcuț, *Tratamentul juridic al supraîndatorării antreprenorului individual aflat în insolvență*, Universul Juridic, București, 2022
125. S. Sheikh, *A guide to the companies act 2006*, Editura Routledge-Cavendish, Oxon, UK, 2008
126. C. Stătescu, C. Bîrsan, *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor*, ed. a IX-a, Editura Hamangiu, București, 2008
127. C. Stătescu, C. Bîrsan, *Tratat de drept civil. Teoria generală a obligațiilor*, Ed. Academiei Republicii Solcialiste România, București, 1981
128. C. A. Stoeanovici, *Curs de drept comercial, despre societățile comerciale*, Institutul de Arte Grafice și Editura Curierul Judiciar, București, 1926
129. F. Streteanu, *Tratat de drept penal. Partea generală*, vol. I, Editura C. H. Beck, București, 2008
130. F. Streteanu, R. Chiriță, *Răspunderea penală a persoanei juridice*, ediția a II-a, Editura C. H. Beck, București, 2007
131. C. Susanu, *Procedura insolvenței. Partea generală. Practică judiciară*, Editura Hamangiu, București, 2019
132. M. Șcheaua, *Legea societăților comerciale*, Editura All Beck, București, 2000

133. M. Șcheaua, Răspunderea organelor de conducere a societăților comerciale reglementată de Legea nr. 64/1995, în Ad honorem Stanciu D. Cărpenu, Editura C. H. Beck, București, 2006
134. A. C. Târșia, *Reorganizarea persoanei juridice de drept privat*, Editura Hamangiu, București, 2012
135. V. Terzea, *Codul insolvenței adnotat cu doctrină și jurisprudență*, Editura Universul Juridic, București, 2022
136. V. Terzea, *Procedura insolvenței. Practică judiciară adnotată*, Editura Hamangiu, București, 2017
137. V. Terzea, *Contenciosul fiscal. Practică judiciară adnotată*, Editura Hamangiu, București, 2017
138. V. Terzea, *Noul Cod al insolvenței adnotat cu doctrină, jurisprudență și explicații*, Editura Solomon, București, 2014
139. T. Toader, *Infracțiunile prevăzute în legile speciale*, Ediția A VI-A revizuită și adăugită, Editura Hamangiu, 2014
140. C. Todică, *Statutul juridic și puterile administratorului în societatea comercială*, Editura Universul Juridic, București, 2012
141. C. N. Toneanu, *Tratat de drept comercial, vol. I-II*, editor Vasile Păun Gheorghiu, Galați, 1893
142. A. R. Trandafir, *Răspunderea penală a persoanei juridice. Jurisprudență rezumată și comentată*, Editura C. H. Beck, București, 2013
143. I. Turcu, *Teoria și practica dreptului comercial român*, vol. I, Editura Lumina Lex, București, 1998
144. I. Turcu, *Legea procedurii insolvenței. Comentariu pe articole*, ed. a 2-a, Editura C. H. Beck, București, 2009
145. I. Turcu, *Tratat de insolvență*, Editura C. H. Beck, București, 2006
146. N. Țândăreanu, *Procedura reorganizării judiciare*, Editura All Beck, București, 2000
147. N. Țândăreanu, *Insolvența și reglementarea legii nr. 85/2006*, Editura Universul Juridic, București, 2012
148. N. Țândăreanu, *Codul insolvenței comentat. Vol I, art. 1-182*, Editura Universul Juridic, București, 2017
149. M. Uliescu (coord.), *Noul Cod civil. Comentarii*, ed. a II-a, Editura Universul Juridic, București, 2010
150. M. Udrioiu, *Drept penal. Partea generală. Noul Cod penal*, Editura C. H. Beck, București, 2014
151. M. Udrioiu, *Procedură penală. Partea specială. Noul Cod de procedură penală*, Editura C. H. Beck, București, 2014
152. C. Van Den Wyngaert, *Dreptul penal și dreptul procesual penal. Teorie generală*, Editura Antwerpen/Apeldoorn, Maklu, 2011
153. P. Vasilescu, *Drept civil. Obligații*, ed. a -2-a, Editura Hamangiu, București, 2017
154. Gert Vermeulen, Wendy De Bondt, Charlotte Ryckman, *Liability of legal persons for offences in the EU*, Antwerpen, Apeldoorn, Portland, Maklu, 2012
155. G. Viney, *Traité de droit civil. Introduction à la responsabilité*, 3^{ed.}, L.G.D.J., Paris, 2008
156. Cesare Vivante, *Principii de drept comercial*, ed. 37, Editura Cartea românească, București, 1928
157. P. C. Vlachide, *Repetiția principiilor de drept civil*, vol. II, Editura Europa Nova, București, 1994
158. C. Voicu, A. S. Uzlaș, R. Morosanu, C. Ghigheci, *Noul Cod penal, Ghid de aplicare pentru practicieni*, Editura Hamangiu, București, 2014
159. C. Voicu, Al. Boroi, Fl. Sandu, I. Molnar, M. Gorunescu, S. Corlățeanu, *Dreptul penal al afacerilor*, Editura C. H. Beck, București, 2006
160. S. Zilberstein, V. M. Ciobanu, I. Băcanu, *Drept procesual civil. Executarea silită, Vol. II*, Editura Lumina Lex, București, 1996

Articole, publicații, lucrări de cercetare

1. G. Antoniu, la articolul *Subiectul activ al infracțiunii de spălare a banilor*; C. Bogdan în R. D. P. nr. 1/2007
2. S. Samuel Arscht, *The Business Judgement Rule Revisited*, Hofstra Law Review, vol. 8, nr. 1, 1979
3. Fl.- A. Baias, S. David, *Răspunderea civilă a administratorilor societăților comerciale*, în Dreptul nr. 8/1992
4. S. Bainbridge, *The Business Judgement Rule as Abstention Doctrine*, University of California, Los Angeles, School of Law, Law&Economics Research Paper Series, No. 03-18 July 29, 2003
5. L. Barac, *Cîteva consideratii cu privire la definirea răspunderii juridice*, Revista Dreptul nr. 4/1994
6. Ș. Beligrădeanu, *Considerații în legătură cu efectele caracterului „monist” al Codului civil român actual asupra ființării, în continuare, a unui „drept comercial” în România*, în Dreptul nr. 9/2012
7. Ș. Beligrădeanu, D. Cosma, *Derogări de la dreptul comun al muncii cuprinse în Legea nr.31/1990 privind societățile comerciale*, în Dreptul nr. 9-12/1990
8. L. Bercea, *Noi standarde de comportament în afaceri? Business judgementrule și răspunderea administratorilor pentru insolvența societăților comerciale*, în C.J. nr. 7/2014
9. L. Bercea, *Regula judecătii de afaceri; despre noul regim al răspunderii administratorilor societății pe acțiuni*, în RRDA nr. 8/2007
10. B. Bernstein, *Societățile comerciale neregulate*. Revista de drept comercial și studii economice, 1940
11. L.R. Boilă, *Discuții privitoare la natura juridică a răspunderii civile a medicului față de pacientul său*, în Dreptul nr. 2/2011
12. R.C. Boroș, *Despre limitarea în timp, conform art.707 C.com, a declarării în stare de faliment și aplicabilitatea ei societăților comerciale*, în R.C.D.S.E. nr. 1-2/1941
13. M. Brafiș, *Condițiile introducerii cererii de deschidere a procedurii insolvenței de către administratorul societății comerciale debitoare*, în RRDA nr. 4/2013
14. R. Bufan, *Anularea operațiunilor comerciale încheiate de către debitor cu persoanele afiliate în anul anterior deschiderii procedurii Legii nr. 64/1995*, în R.D.C nr. 11/2003
15. R. Bufan, A. Buglea, *Decizia comercială*, în Manualul de bune practici în insolvență, Suport pentru îmbunătățirea și implementarea legislației în materie de faliment, editat prin Programul Phare 2002, de Ministerul Justiției, martie-aprilie, București, 2006
16. R. N. Catană, *Obligația de diligență și prudență a administratorilor în contextul reformei dreptului societăților comerciale*, în P. R. nr. 3/2006
17. St. D. Cărpenu, *Dreptul comercial – între continuitate și contestare*, în Dreptul nr. 10/2012
18. Anton Chemale – *Considerațiuni asupra valabilității societăților anonime cu un singur acționar*, Revista de drept comercial și studii economice, anul 1934
19. A. Circa, *Grupul de contracte și relativitatea contractuală. Actualități și perspective*, în volumul In onorem Alexandru Bacaci, Ovidiu Ungureanu. Culegere de studii, Editura Universul Juridic, București, 2012
20. D. Ciuncan, A. Niculiță, *Subiectul activ al infracțiunii de spălare a banilor* în RDP nr. 2/2006
21. D. Ciuncan, *Bancruta frauduloasă*, în Buletin documentar nr. 1/2004 al PNA
22. *Codul insolvenței adnotat*, editat de Ministerul Justiției, în cadrul proiectului Întărirea mecanismului insolvenței în România, program finanțat de BIRD

23. Eugen Cristoforeanu, *Drepturile creditorilor sociali de a acționa direct pe asociații dintr-o societate în nume colectiv în epoca lichidării*, Revista de drept comercial și studii economice, anul 1936
24. C. A. București, s. a VI-a civ., dec. nr. 427/2018, în CABBj 2018, vol. II
25. C. A. București, s. a VI-a com., dec. civ. nr. 407/R/2005, Consiliul Superior al Magistraturii. Jurisprudență națională 2004-2005, Editura Brilliance, preluată din Lex Expert
26. C. A. București, s. a VI-a com., dec. nr. 548R/2005, în D. Lupașcu, *Culegere de practică judiciară în materie comercială, 2005*, Editura Universul Juridic, București, 2006
27. C. A. București, s. a VI-a com., dec. nr. 40R/2005 și C. A. București, s. a VI-a com., dec. nr. 126R/2005, în Ileana-Izabela Dolache, C. H. Mihăianu, *Reorganizarea judiciară și falimentul. Practică judiciară*, Editura Hamangiu, București, 2006
28. C. A. București, s. a V-a com, dec. com. nr. 1165/2006, în B.J nr. 2/2006, Editura Brilliance, 2007
29. C. A. București, sc. a VI-a civ., dec. nr. 1313 din 13 septembrie 2019, în Sintact
30. C.A. București, s.a. V-a com, dec. nr. 1317/2003, în Practica judiciară comercială 2003-2004
31. C. Ap. București, s. a VI-a com, dec. nr. 1033/2004, în Practică judiciară comercială 2003-2004
32. C. Ap. București, s. a VI-a com., dec. nr. 1040/2002, în Practică judiciară comercială 2002
33. C. Ap. București, s. a VI-a com., dec. nr. 1046/2002, în Practică judiciară comercială 2002
34. C. A. București, s. civ. V, dec. nr. 1651q din 24 octombrie 2017, în Sintact
35. C. A. București, s. a VI-a civ., dec. nr. 955 din 28 mai 2021, în Sintact
36. C. A. București I, dec. nr. 124 din 21 iunie 1933, în R.D.C nr. 6/1993
37. C.A. București, s. a III-a, dec. nr. 6 bis din 30 ianuarie 1940, în R.D.C.S.E nr. 3/1940
38. C. A. Brașov, s. com, dec. nr. 452/2008, UNPIR, *Procedura insolvenței, Culegere de practică judiciară, 2006-2009*, vol. I, Editura C. H. Beck, București
39. C. A. Brașov, s. civ., dec. nr. 601 din 19 mai 2021, în B.P.I., nr. 13196 din 3 august 2021
40. C. A. Brașov, s. civ., dec. nr. 413 din 14 aprilie 2021, publicată în B.P.I. nr. 7953 din 6 mai 2021
41. C. Ap. Cluj, s. a II-a civ, dec. nr. 391/2021, în BCA nr. 11/2021
42. C. A. Cluj, s. a II-a, dec. civ. nr. 322/2010, publicată în B.P.I. nr. 14555/08.09.2020
43. C. Ap. Cluj, s. a II-a civ., dec. nr. 17/2019, în RRDJ nr. 2/2019
44. C. A. Cluj, s. civ., dec. nr. 82 din 17 februarie 2020, în B.P.I., nr. 4712 din 9 martie 2030
45. C. A. Cluj, s. civ. II, dec. nr. 640 din 4 decembrie 2018, în B.P.I. nr. 1420 din 22 ianuarie 2019
46. C. A. Cluj, s. a II-a civ., dec. nr. 462 din 1 octombrie 2018, publicată în B.P.I nr. 19200 din 12 octombrie 2018
47. C. A. Cluj, s. civ. II, dec. nr. 587 din 12 noiembrie 2018, publicată în B.P.I. nr. 22187 din 21 noiembrie 2018
48. C. Ap. Cluj, s. a II-a civ, dec. nr. 326/2018 în CACLBj 2018
49. C. Ap. Cluj, s. a II-a civ., dec. nr. 46/2018, în CACLBj 2018
50. C. A. Constanța, s. a II-a., dec. nr. 344 din 14 octombrie 2020, în Sintact
51. C. Ap. Craiova, s. a II-a civ, dec. nr. 355/2013, cu nota de L. R. Lungu în RRDJ nr. 4/2013
52. C. Ap. Craiova, s. a II-a civ, dec. nr. 73/2019, în CACRBj 2019 și în RRDJ nr. 4/2018
53. C. Ap. Craiova, dec. nr. 366/2007, în Buletinul jurisprudenței Curții de Apel Craiova pe anul 2007, Editura Lumina Lex, București, 2008
54. C. Ap. Craiova, dec. nr. 1494/2006, în Procedura insolvenței. Culegere de practică judiciară 2006-2009, apărută sub egida UNPIR, Editura C. H. Beck, București, 2011

55. C. Ap. Craiova, s. com., dec. nr. 182/2007, în *Insolvența. Practică judiciară*, 2007
56. C. A. Douai, 25 nov. 1999, BICC 2000, NR. 931
56. C. Ap. Galați, s. a II-a civ., dec. nr. 28/2011, în BCA nr. 1/2011
57. C. Ap. Iași, s. civ., dec. nr. 134/2019, în CAIBJ 2019
58. C. A. Iași, s. civ., dec. nr. 371 din 3 septembrie 2010, publicată în B.P.I. nr. 15802 din 25 septembrie 2020
59. C. A. Iași, s. civ., dec. nr. 51 din 6 februarie 2020, publicată în B.P.I. nr. 3346 din 18 februarie 2020
60. C. A. Iași, sc. civ., dec. nr. 773 din 19 decembrie 2019, publicată în B.P.I. nr. 1301 din 21 ianuarie 2020
61. C. A. Iași, s. civ., dec. nr. 812 din 15 noiembrie 2017, în B.P.I. nr. 195 din 8 ianuarie 2018
62. C. Iași, s. civ. dec. nr. 920 din 18 decembrie 2017, publicată în B.P.I. nr. 143 din 23 ianuarie 2018
63. C. Ap. Iași, s. a II-a civ., dec. nr. 416/2017, în CAIDR 2017
64. C. A. Oradea, sc. civ. II, dec. nr. 29 din 31 ianuarie 2019, în Sintact
65. C. Ap. Pitești, s. a II-a civ, dec. nr. 2042/2012 în R.R.D.J. nr.1/2013 și în BCA nr. 1/2013
66. C. Ap. Pitești, s. a II-a civ, cont. adm. fisc, dec. nr. 267/2019 în BCA nr. 10/2019
67. C. Ap. Pitești, s.a II-a civ., dec. nr. 65/2021, în CAPDR, 2021
68. C. Ap. Ploiești, s. a II-a civ., dec. nr. 230/2019, în CAPIDR 2019, II, pp. 106 și urm., și în PS nr. 9/2020
69. C. Ap. Ploiești, s. a II-a civ, dec. nr. 424/2019, în CAPIDR 2019
70. Cass. com. 1er fevr. 2000, RUDA 2000, nr. 570; 24 sept. 2003, Rev. proc. coll. 2004.386, obs. G. Blanc
71. Cass. com., 11 mars 1997, RJDA 1997, nr. 961
72. Cass. com., 6 juill. 1964, D. 1964.531; 15 mars 1982, Bull. civ. IV, nr. 100
73. Cas. III, 1 iunie 1942, în R.C.D nr. 6/1993
74. Cas. III, dec. nr. 876 din 14 martie 1935, în Codul comercial adnotat
75. Cas. III, dec. 442 din 13 martie 1937, în R.D.C nr. 6/1993
76. Cas. II, dec. nr. 51 din 11 februarie 1890, în R.D.C. nr. 3/1992
77. C.S.J., s. com., dec. nr. 635 din 13 decembrie 1994, în R.D.C nr. 2/1995
78. Cas. III, dec. nr. 262 din 19 septembrie 1924, în Codul comercial adnotat
79. Cas. III, dec. nr. 257 din 21 noiembrie 1906
80. Cas. III, dec. 55 din 26 septembrie 1939, în R.D.C. nr. 3/1993
81. Cas. III, s. com., dec. nr. 1602/1935, în *Practică judiciară în materie comercială, 1916-1947*, Editura Lumina Lex, București, 1991, de C. Jorjescu, Gh. Tigăeru - vol II
82. C. A. Suceava, s. com., dec. nr. 1473 din 18 octombrie 1007, în R.D.C nr. 4/2013
83. C. Ap. Târgu-Mureș, s. A II-a civ. de cont.adm.fisc, dec. nr. 172/2019, în RRDJ nr. 4/2019
84. C. A. Timișoara, s. com., dec. nr. 64 din 30 martie 2010, în *Legea societăților adnotată*, Editura Rosetti International, București, 2014
85. C. A. Timișoara, s. civ. II, dec. nr. 243 din 16 iunie 2020, în BPI nr. 11457 din 13 iulie 2020
86. C. A. Timișoara, s. civ. II, dec. nr. 1559 din 26 octombrie 2009, în R.D.C nr. 2
87. C. A. Timișoara, s. a II-a civ., dec. nr. 222 din 20 aprilie 2021, în Sintact
88. C. A. Timișoara, s. civ II, dec. nr. 34 din 19 ianuarie 2021, în Sintact
89. C. A. Timișoara, s. com, dec. nr.1489 din 23 noiembrie 2009, în RDC nr. 2/2011
90. C. Ap. Timișoara, s. a II-a civ., dec. nr. 156/2016, în CATDR 2016
91. C. Ap. Timișoara, s. a II-a civ., dec. nr. 500/2020, în BCA nr. 3/2021

92. C. Ap. Timișoara, s. a II-a civ., dec. nr. 331/2017, în CATDR 2017
93. C. Ap. Timișoara, s. a II-a civ., dec. nr. 257/2021, în CATDR 2021
94. C. Ap. Timișoara, s. a II-a civ., dec. nr. 215/2021, în CATDR 2021 și în PS nr. 12/2021
95. Colecția Pandectele române din 2009, 2011
96. V. Dabu, R. Borza, *Unele considerații referitoare la instituirea răspunderii penale a persoanei juridice*, S.D.R. nr.1-2/2007
97. V. Dabu, S. Căținean, *Despre „spălarea” produsului infracțiunilor*, în Dreptul nr. 12/2002
98. V. Dabu, S. Căținean, *Convenția Națiunilor Unite împotriva criminalității transnaționale organizate*, în Dreptul nr. 12/2002
99. V. Dabu, S. Căținean, *Noua lege pentru prevenirea și sancționarea spălării banilor* în Dreptul nr. 12/2002
100. Decizie de îndrumare nr. 12/1996, Culegere de decizii pe anul 1966, Editura Științifică, București, 1967
101. Decizia Î.C.C.J. nr. 196 din 21 ianuarie 2010, publicată în extras în Dreptul nr. 9/2010
102. Decizia Î.C.C.J. nr. 1134 din 14 martie 2007 publicată în Pandectele române nr. 3/2008
103. J. Desprez, *La lesion dans les contracts aleatoires*, RTD civ., 1955 1; F.Grua, *Les effects de l'alea et la distinction des contract saleatoires et des contracts commutatifs*, RTD civ., 1983
104. Radu Economu, *Societatea comercială cu răspundere limitată cu un singur asociat*. Revista de drept comercial nr. 5/1994
105. F. Gârbaci, *Acțiunea în răspundere împotriva administratorilor societăților comerciale*, în Pandectele române nr. 5/2003
106. M. A. Hotca, S. Nitu, *Controversa privind subiectul activ al infracțiunii de spălare a banilor* în Lex et Scientia, Juridical Series, vol. 2, nr. XVI/2009
107. Î.C.C.J., Secția Penală, decizia penală nr. 1386/2004, în Dreptul nr. 2/2005
108. Î.C.C.J., Secția Penală, decizia penală nr. 1386/2004, în Dreptul nr. 7/2005
109. Î.C.C.J., s. com., dec. nr. 2827 din 27 septembrie 2011 în Jurisprudență 2010-2011 a Î.C.C.J., Secția comercială, Editura Universul Juridic, București, 2012
110. Î.C.C.J., s. com, dec. nr. 1894 din 21 mai 2010, în Jurisprudență 2010-2011, Î.C.C.J. - Secția Comercială, Editura Universul Juridic, București, 2012
111. Î.C.C.J., s. com, dec. nr. 1115 din 19 martie 2008, în Jurisprudența secției comerciale pe anul 2008, Î.C.C.J., Editura Hamangiu, București, 2012
112. C. Juillet, *La reconnaissance maladroite de la responsabilité contractuelle par la proposition de loi portant la réforme de la responsabilité civile*, în Recueil Dalloz nr. 4/2011
113. A. Jurma, *Practica judiciară română în materia răspunderii penale a persoanei juridice. Exemplul rechizitoriului nr. 168/P/2008 al Direcției Naționale Anticorupție*, Revista Pro Lege nr. 1/2010
114. M. Lacroix, *Les fondations épistémologiques de la responsabilité civile*, în Cahiers de droit, vol. 50, nr. 2/2009
115. G. A. Lazăr, *Criteriile de evaluare a vinovăției persoanei juridice*, AUBD 2019
116. M. Legg, D. Jordan, *The Australian Business Judgement Rule Aftel vs Ricj Nalancing Director Authority and Accountabiliy*, Adelaide Law review no. 34/2014
117. D. Leoty, *La nature juridique de la dation en paiement. La dation en paiement, paiement pathologique*, RTD civ. 1975

118. Fl.-I. Moțu, *Garanțiile atipice în cadrul procedurii de insolvență. Garanțiile constituite anterior deschiderii procedurii*, în Phoenix nr. 68, aprilie-iunie 2019
119. A. Neagoe, *Metode de evaluare a riscurilor de faliment*, Tribuna economică nr. 44/1992
120. L. Pop, *Concepția Codului civil (Legea nr. 287/2009, republicată) cu privire la structura răspunderii civile: dualitate sau unitate?*, în Dreptul nr. 1/2012
121. L. Pop, *Tabloul general al răspunderii civile în textele Noului Cod civil*, în R.R.D.P. nr. 1/2010
122. C. Popovici, *Răspunderea administratorilor societăților comerciale*, în RDC nr. 7-8/2002
123. C. R. Tripon, *Fiducia rezultat al interferenței celor două sisteme de drept: dreptul civil convențional și dreptul anglo-saxon. Conceptul, clasificarea, evoluția și condițiile de validitate ale fiduciei*, în RRDP nr. 2/2010
124. Trib. București, sent. com. nr. 179/2007, în *Procedura insolvenței. Culegere de practică judiciară 2006-2009*, apărută sub egida UNPIR, Editura C. H. Beck, București, 2011
125. Trib. Hunedoara, sent. nr. 2850/2003, în Jurisprudența, p. 430, în Manualul de bune practici
126. Trib. Ilfov I com, jurnal 11.024 din 3 iunie 1935
127. Trib. Muscel, sent. com. 19 din 2 septembrie 1934, în R.D.C. nr. 2/1991
128. Trib. Satu Mare, sent. nr. 1053/LC din 23 aprilie 2003 în Jurisprudența p. 432, în Manualul de bune practici
129. Trib. Vâlcea II, 5 martie 1938, în R.D.C nr. 3/1992
130. I. Turcu, *Situația unor acte ale debitorului aflat în procedura insolvenței comerciale*, în R.D.C nr. 7-8/2000
131. L.Tulească, *Revista Română de Drept Comercial nr.1/2023*, „Act final în probelmatica (in) admisibilității soluționării cererii de atragere a răspunderii patrimoniale pentru insolvență după închierea procedurii de insolvență
- 132 P.A.Țăru, List of indispensable creditors in insolvency proceedings.Constituent elements of the crime of fraudulent bankruptcy,International Conference 24-26 November 2022,Education and creativity for a knowledge based society(16th edition)
133. C. Walsh și A. Pyrich, “*Corporate Compliance Programs as a Defense to Criminal Liability: Can a Corporation Save its Soul?*”, 47 Rutgers L. Rev. 605, 1995

Diverse

1. C. A. Alba-Iulia, Secția Penală, dec. nr. 663/17.10.2019
2. C. A. Alba-Iulia, deciziapenală nr. 840/2018
3. C. A. Bacău, s. com, cont. adm, dec. civ. nr. 282/2010, nepublicată
4. C. A. Bacău, Secția Penală și pentru Cauze cu Minori și de Familie, dec. nr. 276/01.03.2018
5. C. A. Brașov, Secția Penală, dec. nr. 648/18.11.2014
6. C. A. București, s. a V-a com, dec. com. nr. 653/2004, nepublicată
7. C. Ap. București, s. a V-a civ, dec. nr. 1543/2018, nepublicată
8. C. A. București, s. a VI-a com, dec. nr. 190/2005, nepublicată
9. C. A. București, s. a. VI-a com, dec. nr. 40/2005, nepublicată
10. C. A. București, s. a. VI-a com, dec. nr. 126/2005, nepublicată
11. C. A. București, Secția a II-a Penală, dec. nr. 911/01.06.2016
12. C. A. BucureștiSecția I Penală, dec. nr. 1737/16.12.2015

13. C. A. București, Secția II-a Penală, dec. penală nr. 816/A/12.05.2016
14. C. A. București, Secția a II-a Penală, dec. nr. 138/R/24.01.2012
15. C.A. București, Secția I Penală, decizia penală nr. 697/2005
16. C. A. București, s.a V-a com, dec. nr. 1502/2002, nepublicată
17. C. Ap. București, s. a V-a civ., dec. nr. 1090/2018
18. C. Ap. București, deciziă civilă nr. 17 din 11 ianuarie 2017
19. C. Ap. București, decizia nr. 420 din 2 martie 2017
20. C. A. Cluj, s. com, dec. nr. 1042/2007, nepublicată
21. C. A. Cluj, Secția Penală și de Minori, dec. nr. 192/A, din 06.02.2018
22. C. A. Cluj, Secția Penală și de Minori, dec. nr. 192/A, din 06.02.2018
23. C. A. Cluj, Secția Penală și de Minori, dec. nr. 1006/15.06.2011
24. C. A. Cluj, Secția Penală și de Minori, dec. nr. 33, din 12.01.2017
25. C. A. Constanța, s. com., dec. nr. 325/2007, nepublicată
26. C. A. Constanța, s. com., dec. nr. 200/2007, nepublicată
27. C. A. Constanța, Secția Penală și pentru Cauze Penale cu Minori și de Familie, dec. nr. 5/MP, din 29.01.2013
28. C.A. Constanța, Secția Penală și pentru Cauze cu Minori și de Familie, dec. nr. 5/MP/29.01.2013
29. C.A. Constanța, Secția Penală și pentru Cauze cu Minori și de Familie, dec. nr. 5/MP/29.01.2013
30. C. A. Craiova, s. com, dec. nr. 174/2007, nepublicată
31. C. A. Galați, Secția Penală și pentru Cauze cu Minori, dec. nr. 244//26.02.2016
32. C. A. Oradea, Secția Penală și pentru Cauze cu Minori, decizia penală nr. 606/25.10.2017
33. C. Ap. Oradea, dec. nr. 35/C/2017
34. C. A. Pitești, Secția Penală și pentru Cauze cu Minori și de Familie, dec. nr. 75A/14.06.2013
35. C. Ap. Pitești, s. a II-a civ, dec. nr. 2300/2014, nepublicată
36. C. A. Ploiești, s. com. și de cont. adm. și fiscal., dec. nr. 27/2010, nepublicată
37. Curtea de Apel Suceava, decizia nr. 20 din 19 ianuarie 2017
38. C. A. Târgu-Mureș, s. com., dec. nr. 460/2008, nepublicată
39. C. A. Târgu-Mureș, Secția Penală, dec. nr. 79/A/26.10.2012
40. C. A. Timișoara, s. com, dec. nr. 909/2008, nepublicată
41. C. A. Timișoara, s. com., dec. nr. 530/2011, nepublicată
42. C. A. Timișoara, s. a II-a civ., dec. civ. nr. 879/A/2019, nepublicată
43. C. A. Timișoara, s. com., dec. nr. 358/2007, nepublicată
44. C. A. Timișoara, s. com, dec. civ. nr. 709/2008, nepublicată
45. C. A. Timișoara, s. a II-a civ, dec. nr. 468/2019, nepublicată
46. C. A. Timișoara, s. com., dec. nr. 27/2008, nepublicată
47. C. A. Timișoara, dec. com. nr. 599/2007, nepublicată
48. C. A. Timișoara, dec. com. nr. 331/2010, nepublicată
49. C. A. Timișoara, s. com., dec. civ. nr. 957/2010, nepublicată
50. C. A. Timișoara, s. a II-a civ, dec. civ. nr. 156/2017
51. C. A. Timișoara, s. a II-a civ., dec. nr. 500/2017
52. C. A. Timișoara, dec. civ. nr. 211/2021

53. C. A. Timișoara, dec. nr. 859/17.09.2019
54. Curtea Constituțională, dec. nr. 849/2006, publicată în M.O. nr. 37 din 18 ianuarie 2007
55. Curtea Constituțională, dec. nr. 106/2002, publicată în M.O. nr. 389 din 07 iunie 2002
56. Curtea Constituțională, dec. nr. 191/2021, M.O. nr. 770 din 9 august 2021
57. Curtea Constituțională, dec. nr. 249/19.04.2018, paragraful 55
58. Curtea Constituțională, dec. nr. 156, din 27.03.2018
59. C.J.U.E. cauza C-339/007, Christopher Seagon v. Deko Marty Belgium NV (hotărârea din 12 februarie 2009, EU C 2009.83)
60. C.J.U.E. cauza Deko Marty, Concluziile Avocatului General Damoso Ruiz-Jarabo Colomer, prezentate la 16 octombrie 2008 # 27, EU:C:2008:575
61. C.J.U.E. în cauzele conexate C-439/04, Axel Kittel și C-440/04, Recolta Recycling, EU:C:2006:446 (Hotărârea din 6 iulie 2006)
62. C.J.U.E., cauza C-189/18, Glencore Agriculture Hungary, Hotărârea din 16 octombrie 2019, EU:C:2019:861,35
63. C.S.J. com., dec. nr. 1134/2003
64. C.S.J., sect. com, dec. nr. 2763/2000
65. C.S.J., sect. com., dec. nr. 2941/2002
66. Î.C.C.J., s. com., dec. nr. 4303/2005, nepublicată
67. Î.C.C.J, Secția Penală, dec. nr. 236/28.06.2017
68. Î.C.C.J. , decizia nr. 5533/2011
69. Î.C.C.J., Secția Penală, decizia penală nr. 2422/2009
70. Î.C.C.J., Secția Penală, decizia penală nr.1049/2014
71. Î.C.C.J., complet RIL, dec. nr. 18/2020, M. OF nr. 390 din 14 aprilie 2021
72. Î.C.C.J., complet HP, dec. nr. 1/2020, M. Of. nr. 1147 din 25 februarie 2020
73. Judecătoria Sectorul 4 București, sentința penală nr. 550 din 25.02.2016
74. Judecătoria Cluj-Napoca, sentința penală nr. 1379/31.05.2019
75. Judecătoria Cluj-Napoca, sentința penală nr. 478/07.05.2010
76. Judecătoria Iași, sentința penală din 31.03.2010
77. Judecătoria Medgidia, sentința penală nr. 3481/20.12.2013
78. Judecătoria Roman, Secția Penală, sentința penală nr. 502/21.12.2016
79. Judecătoria Târgoviște, sentința penală nr. 101/17.03.2017
80. Judecătoria Zalău, sentința penală nr. 130/09.06.2017
81. Tribunalul Arad, s. com., dec. civ nr. 477/2009, nepublicată
82. Tribunalul Arad, s. com, sent. nr. 2893/2007, nepublicată
83. Tribunalul Arad, sent. com. nr. 982/2010, nepublicată
84. Tribunalul Bihor, Secția Penală, sentința penală nr. 189/P/07.11.2016
85. Tribunalul Bihor, Secția Penală, sentința penală nr. 55/P/17.04.2018
86. Tribunalul Brașov, sentința civilă nr. 332 din 9 martie 2016
87. Tribunalul București, Secția I Penală, sentința penală nr. 445/06.05.2011
88. Tribunalul București, Secția I Penală, sentința penală nr. 125/30.01.2019

89. Tribunalul București, Secția a II-a Penală, sentința penală nr. 910/29.12.2011
90. Tribunalul București, Secția I Penală sentința, nr. 326/2005
91. Tribunalul Buzău, Secția Penală, sentința nr. 123/14.07.2009
92. Tribunalul Constanța, Secția Penală, sentința penală nr. 483/17.12.2013
93. Tribunalul Comercial Cluj, sent. civ nr. 1394/2007, nepublicată
94. Tribunalul Galați, Secția Penală, sentința penală nr. 1022/22.12.2014
95. Tribunalul Ialomița, Secția Penală, dec. nr. 9/29.01.2013
96. Tribunalul Mureș, sent. com. nr. 210/2008, nepublicată
97. Tribunalul Olt, s. com, sent. nr. 67/2007, nepublicată
98. Tribunalul Prahova, sentința nr. 14 din 18 februarie 2016
99. Tribunalul Sălaj, s. com.,sent. nr. 318/2007, nepublicată
100. Tribunalul Sălaj, sentința penală nr. 108, din data de 08.06.2016
101. Tribunalul Timiș, Secția Comercială și de contencios-administrativși fiscal, sentința nr. 114 din 2 februarie 2017
102. Tribunalul Vaslui, s. civ., sent. 231/F/2019

Resurse bibliografice pe INTERNET

1. Acte normative și jurisprudența Statelor Unite, <https://casetext.com>
2. Australia, jurisprudența, <https://law.adelaide.edu.au>
3. Cauza Özüttürk contra Germaniei, <https://hudoc.echr.coe.int>
4. Cazul C-98/98 Midland Bank, cazul C-465/03 Kretztechnik AG ș.a., <https://curia.europa.eu>
5. Cazul C-286/94 Garage Molenheide ș.a.,<https://eur-lex.europa.eu>
6. G. Cherubini, N. Cooper, D. F. Fritiz, E. Inacio, K. Ingielewicz, G. Lofalk, M. Mailly, D. Marks QC, A. M. Pukszto, B. F. H. Rumora Scheltema, R. Van Galen, M. Virgos, B. Wessels, N. Wouters, “*Harmonisation of insolvency law at EU level: Avoidanceactionsandrules on contracts*”: <https://www.europartl.europa.eu>
7. Codul privind obligațiile (Obligacijskizakonik) al Republicii Slovenia, Codul civil al Spaniei, Directiva UE 2017/1132 “Directiva privind cadrele de restructurare preventive, remiterea de datorie și decăderile, precum și măsurile de sporire a eficienței procedurilor de restructurare, de insolvență și de remitere de datorie și de modificare”, <https://www.eur-lex.europa.eu>
8. Constituția S.U.A., <https://www.senate.gov>
9. Curtea de Apel Pitești, sc. com., dec. nr. 191/R/2008 ș.a., <https://www.portal.just.ro>
10. Curtea de Apel Timișoara, s. com, dec. civ. nr. 829/2009 ș.a., <https://www.rolii.ro>
11. Decizii Canada, <https://scc-csc.lexum.com>
12. Decizii C.C.S., <https://hj.tribunalconstitucional.es>
13. Decizii Î.C.C.J., Secția penală ș.a., <https://www.scj.ro>
14. Decizii Luxemburg, <https://cjbl.lu>
15. J. Esdorn, A. Simowitz, D. Freeman, *OrdinaryCourse of Business’DebtAgreements*, <https://www.law360.com>

16. Ghidul legislativ în materia insolvenței, <https://uncitral.un.org>
17. Ghidul orientativ în materia pedepselor din S.U.A., <https://www.uscc.gov>
18. A. Guerrea-Martinez, *The Avoidance of Pre-Bankruptcy Transactions: An economic and Comparative Approach*, <https://www.iiiglobal.org>
19. Hotărâri C.E.D.O., <https://legeaz.net>
20. <https://ebooks.unibuc.ro/>
21. <https://law.justia.com>
22. <https://www.law.upenn.edu>
23. <https://legifrance.gouv.fr>
24. <https://onlinelibrary.wiley.com>
25. <https://www.senat.fr>
26. <https://studia.law.ubbcluj.ro>
27. Jurisprudență România: <https://www.scj.ro>, <https://jurisprudenta.org> și <https://rejust.ro>
28. Legea 231/2001, <https://www.gazzettaufficiale.it>
29. Manualul procurorilor din Statele Unite, Manualul de resurse penale S.U.A., <https://www.justice.gov>
30. F.I. Moțu, Excluderi de la aplicarea acțiunii reglementate de art. 117-122 din Legea nr. 85/2014, regula business as usual, <https://www.universuljuridic.ro>
31. Secțiunea 1-201, <https://www.govinfo.gov>
32. V. Stoica, O modă periculoasă: extinderea sferei de aplicare a răspunderii penale a persoanei juridice, <https://www.juridice.ro>
33. The Mann Act, <https://www.law.cornell.edu>
34. Tribunalul Comercial Mureș, sent. 1194/2009, <https://www.studiijuridice.ro/>
35. Tribunalul Vâlcea, sent. civ. nr. 483/2010 ș.a., www.legeaz.net